

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1910.   Andra Kammaren.   Nr 34.

Lördagen den 16 april.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Herr statsrådet *Nylander* aflämnade Kungl. Maj:ts propositioner till Riksdagen:

med förslag till lag, innefattande vissa bestämmelser om styrkande af hinderlöshet till äktenskap,

med förslag till lag, angående upphäfvande af lagen den 1 juli 1898 om anteckning i kyrkobok af utrikes slutna äktenskap,

angående anordnande af statistiska undersökningar rörande landtarbetarnas lefnads- och arbetsförhållanden,

med förslag till ecklesiastik boställsordning,

angående anslag till uppförande af bostad för direktorn och öfverläkaren vid allmänna barnbördshuset i Stockholm,

angående anslag till svensk undervisning för svenska barn i London,

angående statsbidrag till kostnader för vissa laga skiften inom Juckasjärvi socken af Norrbottens län, och

med förslag till lag angående ändrad lydelse af 8 § i lagen om enskilda vägar på landet den 5 juli 1907.

Nämnda propositioner bordlades på begäran.

§ 2.

Herr talmannen tillkännagaf, att enligt öfverenskommelse mellan kamrarnes talmän gemensamma voteringar komme att

Andra Kammarens Prot. 1910. Nr 34.

anställas nästkommande onsdag den 20 april, angående de voteringspropositioner, som då vore af båda kamrarne godkända.

§ 3.

Herr *Olofssons* på kammarens bord liggande motion, nr 299, som härpå föredrogs, hänvisades till bevillningsutskottet.

§ 4.

Föredrogs, men bordlades åter Andra kammarens kansli-deputerades utlåtande nr 1, Andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande nr 32 och Andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 33.

§ 5.

Efter föredragning af Andra kammarens femte tillfälliga utskotts memorial, nr 36, i anledning af väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ändrade bestämmelser rörande den ort, hvarest inkomst af tjänst och annan dylik befattning äfvensom kapital skall kommunalt beskattas, beslöt kammaren att, med godkännande af utskottets åtgärd att till kammaren återlämna ifrågavarande motion, hänvisa densamma till behandling af bevillningsutskottet.

§ 6.

Om tillägg till § 19 riksdagsordningen.

Till afgörande förelåg nu konstitutionsutskottets utlåtande nr 10, i anledning af väckt motion om tillägg till § 19 riksdagsordningen.

Till konstitutionsutskottet hade hänvisats en inom Första kammaren väckt motion, nr 13, däri herr *Hildebrand* föreslagit, att Riksdagen måtte till fortsatt grundlagsenlig behandling antaga såsom hvilande följande tillägg till riksdagsordningens § 19:

Statsråd eller förutvarande statsråd, som i öfrigt uppfyller valbarhetsvillkoren, må kunna utses till ledamot i Andra kammaren, ändock han icke äger valrätt inom valkretsen.

Utskottet hemställde, att herr *Hildebrands* förevarande motion icke måtte föranleda någon Riksdagens åtgärd.

Reservationer hade emellertid afgifvits

af herr *Nilsson* i Malmö,
samt af herr *Uppström*.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, lämnades på begäran ordet till

Om tillägg
till § 19
riksdags-
ordningen.
(Forts.)

Herr Nilsson i Malmö, som anförde: Herr talman! Jag skall icke neka till, att det ligger ett visst berättigande i herr Hildebrands motion. Ett statsråd, som i Riksdagens Andra kammare företräder en valkrets i landsorten, går, som bekant, genom sin bosättning och mantalsskrifning i hufvudstaden förlustig sin valrätt och valbarhet i den gamla valkretsen. Detta kan vara mycket ledsamt för statsrådet och det kan äfven vara ledsamt för hans gamla valmän. Statsrådets utsikter att förvärfva sig ett andrakammarmandat i Stockholm torde vara ganska små, helst sedan mandatens antal här minskats från 21 till 14. Det kan måhända stå honom öppet att öfverta en plats i Första kammaren, men den ersättningen gör naturligtvis icke till fyllest. Vi ha ju statsminister Boströms och äfven en senare statsministers ord på att den politiska tyngdpunkten ligger och bör ligga hos Riksdagens Andra kammare. Statsrådsutnämningen verkar följaktligen, såsom motionären säger, som en »diskvalificeringsorsak». Och detta kan icke gärna vara riktigt.

Så till vida ger jag herr Hildebrand rätt. Men å andra sidan finner jag, att motionärens bevisföring pekar hän på ett vida större missförhållande. Motionären säger själf, att frågan bör skärskådas endast ur det allmännas synpunkt. Och just ur det allmännas synpunkt finner jag det riktigast att upphäfva bostadsbandet icke blott för statsråd och förutvarande statsråd, utan äfven för alla, längs hela linien. Är det nyttigt för landet, att de främste männen tillvaratagas i största möjliga utsträckning för arbetet i *båda* kamrarna, frågar motionären. Ja, visst är det så. Men det är icke säkert, att vi alltid ha de främste männen, om därmed skall menas de *bäste* männen, på regeringsbänken. Jag är rädd, att de bästa aldrig nå dit. Låtom oss därför göra det möjligt för valmännen att söka upp de bästa männen, hvarhelst de befinna sig! För ögonblicket är det endast en ledamot af denna kammare, som intar en plats på regeringsbänken. Men hvarför skulle man tillerkänna herr jordbruksministern valbarhet uti rikets alla valkretsar, medan hans icke mindre illustra kamrater på västgötabänken, en Persson i Stallerhult, en Jansson i Djursåtra, skulle ha sin valbarhet begränsad till en enda krets? Herr Hildebrand vill skapa ett privilegium för några få; jag vill hellre skapa en vidgad rätt för alla.

Herr Hildebrands förslag utgör emellertid ett typiskt exempel på visst folks sätt att reformera här i landet. När det yppar sig ett stort missförhållande på ett eller annat område, och när röster höja sig från alla landsändar och kräfva missförhållandets fullständiga undanröjande, då träder det alltid fram någon Hildebrand och föreslår en så kallad reform, ägnad att afhjälpa

Om tillägg
till § 19
riksdags-
ordningen.
(Forts.)

missförhållandet jämnt så långt som det kan vara behagligt för de stora och mäktiga i staten. Och reformatorn underlåter aldrig att förgylla sin reform med opartiskhetens gloria.

Motionen om detta utomordentliga valbarhetsprivilegium för statsråd och förutvarande statsråd »har ingen partipolitisk betydelse», försäkrar herr Hildebrand, fastän vi veta, att vi nästan aldrig haft annat än högerregeringar här i landet och fastän utsikterna att få något bättre äro sorgligt små.

Utskottet har dock enhälligt afstyrkt herr Hildebrands motion — utskottets högermän likaväl som dess liberala ledamöter. Och det framgår af betänkandet, att utskottet gjort detta, därför att det hyser starka betänkligheter mot att rubba den grundläggande bestämmelsen om bostadsbandet, som enligt utskottets mening har djupa rötter både i Sveriges författningshistoria och den rådande folkuppfattningen. Jag undrar just, om högern bröt med majoritetsvalen och genomförde den proportionella valmetoden, därför att denna metod hade så mycket djupare rötter i Sveriges författningshistoria och i den rådande folkuppfattningen. Huru som helst, kan jag för min del icke dela utskottets betänkligheter. Att folket här i landet skulle hysa någon förkärlek för detta bostadsband, som inskränker valmännens frihet att välja sina representanter, det tror jag icke alls. Tvärtom har jag hört många uttalanden, som vittnat om motsatsen. Bostadsbandets ålder däremot vill jag ingalunda bestrida. Det är så gammalt, att det borde få dö och stoppas i jorden. I vår tid, de snabba kommunikationernas tid, hör det icke hemma.

I rösträttspropositionerna 1904 och 1905 föreslog högerregeringen, att valbarheten skulle vidgas, så att den omfattade åtminstone länet. Och i 1906 års rösträttsproposition uttalade den dåvarande liberala regeringen sina sympatier för bostadsbandets lossande. Ha dessa sympatier nu hunnit fördunsta? Det kan dock icke vara annat än rätt och godt, att ett parti, som till äfventyrs lider brist på lämplig kandidat uti en viss krets, får utvälja en sådan t. ex. från grannkretsen. Man kan ju dock alltid vara öfvertygad om att valmännen helst taga sina ombud ur sin egen krets. »Vi vil ha en Mand fra vores egen Sogn», säger man i Danmark, där man icke har något bostadsband, men där man dock är glad öfver att ibland kunna gå utanför den egna kretsen och ha den rätten till hands.

Ja, herr talman, då ingen motion föreligger om bostadsbandets upphäfvande i dess helhet, är jag ju förhindrad att göra något yrkande härom. Men af mitt resonemang torde framgå, att jag icke har någonting emot den kläm, hvartill utskottet kommit, eller »att herr Hildebrands förevarande motion icke må föranleda någon Riksdagens åtgärd», fastän jag starkt ogillar utskottets motivering. Jag får därför, herr talman, yrka bifall till klämman med ogillande af motiveringen.

I detta anförande instämde herrar *Larsson* i Västerås, *Persson* i Stockholm, *Tengdahl*, *Borg*, *Wallin*, *Åberg*, *Lindley*, *Rissén* och *Lindhagen*.

Om tillägg till § 19 riksdagsordningen.

(Forts.)

Vidare yttrade:

Herr af *Callerholm*: Då den siste talaren yrkat bifall till utskottets hemställan, men med ogillande af motiveringen, skall jag anhålla att få yrka bifall till utskottets hemställan i dess helhet.

Det är ju naturligt, att, när så sent som år 1907, då den antagna rösträttsreformen beslutades, det då framställda krafvet på bostadsbandets borttagande icke vann afseende inom Riksdagen, man måste noga betänka sig, innan man, då ännu icke ett enda val har försiggått enligt de nya bestämmelserna, framställer ytterligare kraf på bostadsbandets borttagande.

Utaf denna naturliga orsak har jag funnit mig föranlåten att instämma i utskottets utlåtande, och ber jag därför, herr talman, att få yrka bifall till detsamma.

Herr *Edén*: Herr talman, mina herrar! I likhet med den förste ärade talaren har jag ingenting att invända emot den kläm, hvartill utskottet har kommit. Jag är nämligen öfvertygad om, att den motion, som herr *Hildebrand* framburit, icke är af den beskaffenhet, att den kan eller bör af Riksdagen bifallas. Den synes mig lida utaf en så betänkelig inre oklarhet, att den redan af detta skäl icke af konstitutionsutskottet borde tillstyrkas, ej heller af Riksdagen bifallas. Herr *Hildebrand* utgår ifrån, att han vill bereda valbarhet åt sådana statsråd, som förut varit riksdagsmän, men hans yrkande är ett annat; det afser nämligen att bereda valbarhet åt alla statsråd, vare sig de varit riksdagsmän eller ej. Motiveringen hänger således alldeles icke ihop med slutyrkandet. Hela yrkandet är för öfrigt — förvånande nog, när det gäller denna motionär — direkt hämtadt från norska grundlagen, utan att motionären tagit någon hänsyn till de särskilda förhållanden, som där rådde vid motsvarande bestämmelses införande.

Anledningen till att jag nu begärt ordet är emellertid en annan än själfva motionen. Jag kan icke låta passera oanmärkta några uttryck i utskottets motivering, som redan af den förste talaren berördes. Det är de ord, i hvilka det heter, att bostadsbandet »enligt utskottets mening har djupa rötter, såväl i Sveriges författningshistoria som i rådande folkuppfattning», och att med anledning därutaf utskottet måst ställa sig »bestämt afvisande». Jag kan icke fatta detta uttalande annat än så, att utskottet eller åtminstone vissa män inom utskottet ha velat afgifva en principförklaring, som i framtiden skulle kunna åbe-

*Om tillägg
till § 19
riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

ropas gentemot hvarje försök att på något sätt, äfven på andra vägar än herr Hildebrand föreslagit, lossa på bostadsbandet. Detta har syntts mig så pass betänkligt, att en gensaga är på sin plats.

Jag vill till en början då erinra om att, när utskottet talar om att bostadsbandet har så djupa rötter i Sveriges författningshistoria, så är det en sanning med en viss modifikation. Några rötter för detta bostadsband före det riksdagsskick, som infördes 1865, kunde man gärna låta bli att tala om utaf det enkla skäl, att man förut hade en ståndsförfattning, och att under denna ståndsförfattning naturligtvis helt andra förhållanden voro gällande. Det bör dock erinras om, att det första ståndet, adeln, bestod af icke valda personer. Det kunde också erinras om, att präteståndet till en stor del bestod af personer, som vanligen voro valda stiftsvis, således ofta för mycket stora områden. Det kunde till och med erinras om att bostadsbandet ingalunda gällde oinskränkt för vare sig städer eller landsbygd, i det att flere städer kunde förena sig om en representant och flere härader likaledes. Jag behöfver endast omnämna, att den förnämste bondeledaren under Carl Johans tid, Anders Danielsson, en tid representerade icke mindre än 27 härader uti det svenska bondeståndet — ett utmärkt bevis i mitt tycke för att bostadsbandet icke då var så strängt åtdraget som det numera är. Nej, ett bostadsband i modärn mening ha vi icke fått förr än 1865, och detta bostadsband hänger helt och hållet samman med det riksdagsskick, som just 1865 infördes. Bostadsbandet stadgades då för Andra kammaren, därför att denna kammare skulle blifva en representation för kommunala enheter, för vissa städer och vissa domsagor. Den, som valdes till riksdagsman, han valdes till Riksdagen för en stad eller för flera småstäder eller för en domsaga eller någon gång för hälften af en domsaga.

Hela denna ordning har numera genom det nya propositionella valsättet blifvit fullständigt rubbad.

Hädanefter skall man icke välja riksdagsmän som representeranter för dessa små kommunala enheter, utan man väljer riksdagsmän uti stora valkretsar, som äro indelade i hufvudsak efter valtekniska bekvämlighetshänsyn. En riksdagsman kommer således att bli representant för ett visst parti inom valkretsen, icke för valkretsen såsom någon kommunal enhet. De, som hädanefter väljas för, låt mig säga, Uppsala län, äro icke längre representeranter för någon bestämd lokal enhet, för den eller den domsagan, för den eller den staden, utan de representera vissa grupper af personer, som sammanslutit sig inom Uppsala län.

Därmed har obestriddigen hela den inre grunden för bostadsbandet blifvit rubbad, och det förefaller mig då synnerligen egendomligt, att utskottet under sådana förhållanden just nu

fäst sig så starkt vid hvad det kallar de djupa historiska rötterna till bostadsbandet.

Nu skall man kanske här invända, att detta resonemang är bara akademiskt; man kan säga eller tänka som så: »vi bry oss icke om dessa historiska synpunkter, vi hålla oss till fakta, och vår mening är, att bostadsbandet är bra och därför vilja vi bibehålla det». Kanhända, tillägger någon också, att då nu efter det nya valsättet valkretsarne bli så stora, böra partierna i alla fall få god tillgång på kandidater äfven utan bostadsbandets upphäfvande. Och man lär väl gärna vilja göra gällande, att om bostadsbandet skulle upphävas skulle däraf kunna följa en fara för att vissa valkretsar skulle påträngas kandidater utifrån emot deras egen egentliga vilja.

Jag kan naturligtvis icke inlåta mig på någon djupare diskussion om denna sak. Här föreligger ju icke någon motion om upphäfvande af bostadsbandet i dess helhet, och det finnes således icke någon möjlighet att göra ett yrkande i den riktningen. Men så mycket vill jag hafva sagt, att det är min uppfattning, att erfarenheten mycket snart kommer att justera hela denna åskådning om bostadsbandets förenlighet med och lämplighet under det proportionella valsättet.

Jag är öfvertygad om, att man kommer att finna, att just uti de stora länsvalkretsarna hela detta bostadsband i själfva verket är förfeladt, därför att kandidaterna i hvarje fall icke kunna vara kända öfver hela valkretsen; en kandidat, som tagits utifrån, skulle många gånger vara mera känd än en kandidat, som tagits inifrån en valkrets. Man kommer vidare att finna, att det proportionella valsättet icke endast afser att hjälpa in representanter från olika partier, utan också kommer att till sina verkningar utestänga representanter för vissa partier, nämligen å de trakter där hittills ett parti varit rådande och nu får maka åt sig. Jag vill icke nämna några namn, men hvar och en kan lätteligen iakttaga, att det finnes en eller annan länsbänk här i kammaren, som för det närvarande är mycket homogent besatt, och hvar och en lär kunna tänka sig, att den i framtiden sannolikt kommer att blifva mer eller mindre uppblandad. Jag skulle tro, att när så sker, när en eller annan bemärkt man å denna länsbänk blir utesluten därifrån, man nog skall finna, att det vore ganska bra, om man uti ett grannlän hade möjlighet att insätta denna man, oberoende af bostadsband. Man skall slutligen också komma att finna, att hela farhågan för att valkretsen skulle bli påtvingad vissa kandidater, är i högsta grad öfverdrifven af det enkla skäl, att hvarje parti naturligen söker att om möjligt få lämpliga kandidater inom valkretsen, eftersom en sådan kandidat genom sin bostad har så ofantligt mycket större förutsättningar att göra sig gällande i valstriden. Men sist och mest är jag säker om, att partierna

Om tillägg till § 19 riksdagsordningen.
(Forts.)

Om tillägg
till § 19
riksdags-
ordningen.
(Forts.)

inom en valkrets skola komma att känna sig olidligt bundna af detta bostadsband, och att *de* i allt fall icke längre skola finna några skäl till, att man ovillkorligen skall stanna inom valkretsen, när man icke väljer representant för valkommunen såsom enhet. De, partierna själfva, komma att begära rättighet att gå utanför. Och det, som jag sökt visa, just af praktiska grunder.

Hvad jag nu anfört bör vara nog för att motivera min mening, att bostadsbandet icke blott är, teoretiskt sedt, i framtiden ohållbart, utan också, praktiskt sedt, mycket snart kommer att visa sig synnerligen olämpligt.

Om nu så sker eller, låt mig säga, när så kommer att ske, skall denna erfarenhet komma att stå i fullkomlig samklang med den erfarenhet, man har uti så godt som alla andra europeiska länder. På många håll har man där börjat med att välja representanter, bosatta inom valkretsen, vare sig det gällt gamla ständsförfattningar eller det gällt modärnare kammarförfattningar. Men man har gått ifrån den ordningen och nästan öfverallt släppt bostadsbandet. I närvarande stund är det utaf de länder, som kunna jämföras med vårt, endast Norge, som har kvar bostadsbandet; och det har ju mycket säregna förhållanden, som jag icke här kan ingå på. I Danmark har man icke bostadsband för Folketinget. Och i Finland, där man för några år sedan tog det stora steget att omändra representationen till ett enkammarsystem med proportionell valrättsordning, har man tydligen funnit, att i sammanhang med införandet af de proportionella valen måste bostadsbandet upphävas; detta gäller ej numera där. Ingenstädes har man låtit afskräcka sig af sådana farhågor i fråga om bostadsbandets verkningar, som jag ofvan sökt teckna. Behovvet att alltid hafva möjlighet att få fram den bästa mannen har gjort sig gällande för hvarje parti, och ett alldeles tillräckligt starkt korrektiv mot att på det sättet personer skulle trängas fram mot en valkrets önskan har man funnit i fördelen vid valet för den kandidat, som bor inom valkretsen.

Nu kan jag lifligt tänka mig, att något sådant som bostadsbandets fullkomliga upphäfvande icke på en gång lärer gå för sig här i Sverige. Jag skulle till och med kunna tänka mig, att det icke behöfs att här i Sverige gå så långt, åtminstone under en öfverskådlig framtid. Men däremot är jag öfvertygad om, att man mycket snart skall komma till den ständpunkten, att åtminstone f. d. riksdagsmän, de, som en gång varit valda till riksdagsmän, böra vara valbara öfver hela landet — en sådan man har ju hunnit att genom sin offentliga gärning göra sig så väl känd, att hans namn kan i en valkrets stå minst lika klart i fråga om politisk åskådning som en eller annan där uppställd »sockenkandidat». Och allra minst borde väl åtminstone tidpunkten när som helst vara inne att göra en person, som blifvit vald till riksdagsman, alltid valbar inom den krets, som en gång

valt honom, medan han bodde där, oberoende af om han sedermera flyttat till en annan valkrets.

Mina herrar! Jag har icke kunnat underlåta att uttala dessa reflexioner med anledning af konstitutionsutskottets för mig mycket öfverraskande och, såsom det synes mig, icke alls påkallade ord i sin motivering för afslag å herr Hildebrands motion. Jag har velat göra det i den förhoppning, att detta mitt uttalande måtte rikta uppmärksamheten på en fråga, som obestriddigen är af den allra största vikt för Andra kammarens arbetsduglighet och Andra kammarens förmåga att taga itu med det stora arbete, som väntar efter den stora rösträtsreformens genomförande. Herrarna behagade erinra sig, att Första kammarens rekrytering redan har frihet från bostadsbandet, och jag tror icke herrarna vilja bestrida sanningen af det påstående, att en icke ringa del af den arbetsduglighet, som är representerad i Första kammaren, just beror på, att denna kammare icke väljes med bostadsband. Det synes mig för Andra kammaren ligga en synnerligen stor vikt därpå, ur dess egen arbetsduglighets synpunkt och ur den synpunkten, att den må kunna hålla uppe alla möjligheter till en god rekrytering, icke minst med hänsyn till dess förmåga att göra sig gällande gentemot Första kammaren — ur dessa synpunkter synes det mig, säger jag, ligga stor vikt därpå, att Andra kammaren icke afstänger sig från möjligheten, att inom en kortare eller längre framtid gripa sig an med åtminstone ett lossande på bostadsbandet.

På grund af denna min uppfattning, herr talman, har jag icke kunnat instämma i utskottets motivering. Jag hemställer om bifall till dess kläm, men jag vågar också äfventyra ett yrkande om ogillande af de ord i motiveringen, där utskottet uttalar sina betänkligheter mot bostadsbandets lossande i princip, nämligen orden: »Utskottet hyser nämligen starka betänkligheter» o. s. v., således i hufvudsaklig öfverensstämmelse med herr Nilssons yrkande.

Häruti instämde herrar *Palme, Kobb, Berg* i Stockholm, *Wallis, Wavrinsky*, friherre *Bonde, Stårner, Röing, Wijk, Karlsson* i Göteborg, *Ahlfvengren, Thylander, Starbäck, Wilson, Bengtsson* i Glösbo, *Schotte, Åkerman, Hellberg, Söderbergh* i Karlshamn, *Kjellberg, Cervin* och *Sandström*.

Herr Gustafsson i Mjölby: Herr talman! Sätillvida sympatiserar jag med denna motion, att jag mycket gärna medgifver, att det är orimligt, att män, som arbetat sig fram till rikets högsta värdigheter, just på grund af den anledningen kunna bli diskvalificerade i fråga om andra-kammarval.

Hvad återigen beträffar det af motionären anförda motivet, nämligen att, om en ledamot af Riksdagen blifvit kallad till

Om tillägg till § 19 riksdagsordningen.
(Forts.)

Om tillägg
till § 19
riksdags-
ordningen.
(Forts.)

konungens rådsbord, och denne anser sig böra tillråda konungen en åtgärd, som kanske mindre väl konvenerar hans gamla valmän, därigenom förlorar sympatierna i sin förra valkrets och därför icke blir omvald, men att en annan valkrets skulle vilja rädda honom åt Andra kammaren, så tror jag för min del, att ett dylikt förhållande så *ytterst* sällan skulle inträffa, att man väl knappast bör räkna med så enstaka fall. Jag anser äfven, att det skulle vara ett stort misstag att frångå principen, valrätt och valbarhet inom kretsen, och att den väg skulle vara synnerligen farlig att beträda, som här blifvit anvisad utaf den senaste ärade talaren, hvarigenom bostadsbandet skulle lossas för att slutligen helt och hållet upphävas.

I öfrigt ber jag att endast få understryka motiveringen till utskottets betänkande, hvaruti framhålles, att ifrågavarande olägenhet bäst afhjälpes genom en ändring i mantalsskrifningsförordningen, men att det däremot icke är tillrådligt att göra någon ändring i gällande grundlagsbestämmelser i fråga om andra-kammarval.

Jag skall därför tillåta mig, herr talman, att, med den sympati, som jag i öfrigt uttalat för motionen, dock få yrka afslag å denna och bifall till utskottets hemställan.

Herr von Schéele: Herr talman, mina herrar! Den lärde representanten för Uppsala förmenade, att det icke vore öfverensstämmande med verkliga förhållandet, som i utskottets motivering säges om att bostadsbandet skulle hafva djupa rötter såväl i Sveriges författningshistoria som i rådande folkuppfattning. Hvad beträffar detta uttryck, så kan det ju tagas antingen så, att därmed förstås två skilda saker, nämligen författningshistorien för sig och folkuppfattningen för sig, eller så, att däri sammanföres till ett enda begrepp författningshistoria och folkuppfattning. Om än utskottets uttryckssätt tyckes visa hän till att se dem hvar för sig, har jag dock för min del häri inlagt den meningen, att de böra ses i ett sammanhang. Redan de gamla landskapslagarna lägga i dagen en stark samhörighetskänsla icke blott inom de skilda provinserna, utan jämväl inom häraderna såsom betydelsefulla särdelar däraf. Och ännu i dag hafva otvifvelaktigt dessa band, trängre än den gemensamma fosterlandskärlekens, mycket stort värde för hela vårt folk.

Vidare har samme talare gjort gällande, att först 1865—66 blef bostadsbandet uti Sveriges statsförfattning fastslaget. Och i den mening, som han tog saken, medgifver jag, att så är händelsen. Men å andra sidan måste ju erkännas, att ett visst lösande af bostadsbandet förlidet år ägde rum i och med valkretsarnas vidgning såsom en oundviklig följd af den proportionella valordningen. Jag tviflar på, att någon allmänna önskan i landet förefinnes att utöfver detta mått lösa det bo-

stadsband, som är kvar. Den kända visdomsregeln att »skynda varsamt» torde äfven härvidlag vara på sin plats.

Slutligen har den ärade talaren framhållit den praktiska synpunkten såsom den, hvilken i själfva verket borde vara den afgörande. Däri tänker jag, att vi alla gifva honom rätt. I sin motivering har ock utskottet tagit denna synpunkt i akt, *så vidt som motionen därtill gifvit anledning.*

Herr talman! Jag yrkar bifall till konstitutionsutskottets föreliggande utlåtande.

Herr Edén: Herr talman! Endast några få ord med anledning särskildt af den siste talarens yttrande.

Det är icke så, att jag skulle hafva bestridt, att utskottets uppgift om de djupa historiska rötterna för bostadsbandet icke skulle vara enlig med verkliga förhållandet, såsom den ärade talaren sade. Utan jag har sagt, att denna utskottets uppgift är en sanning med modifikation, och det yttrandet vidhåller jag. Man finner, att det är en sanning med modifikation, redan genom att kasta en blick på huru länge ett bostadsband i modärn mening kan sägas hafva existerat i Sverige, såsom jag nyss gjorde. — I hvarje fall förklarade den ärade talaren, att hvad som för honom är hufvudgrunden till hans anslutning till utskottet är den folkuppfattning, som nu existerar. Jag är för min del icke alls öfvertygad om, att man har någon verklig kännedom om denna folkuppfattning i landet. Ty hela denna fråga om bostadsbandets upphörande eller lossande har icke på allvar varit uppe. Därför har jag för min del icke kunnat uttala något omdöme om denna sak. Men så mycket mera oberättigadt synes det vara, att konstitutionsutskottet i sin motivering vill fastslå, att sådan folkuppfattning existerar.

Hvad den ärade talaren anförde om den särskilda provinsnationalism, som finnes i Sverige och tagit sig uttryck i en viss önskan att fasthålla vid den kommunala enheten, har jag icke förnekat. Men jag har erinrat om, att det nya valsättet fullkomligt bryter mot hela den lokalt kommunala, låt mig säga, infödingskärleken till den allra närmaste hemtrakten. Det nya valsättet har lämnat de kommunala enheterna åsido och sammanfört dem till större valkretsar, som på grund af rent praktiska skäl äro inrättade efter vissa valtekniska grunder och icke egentligen efter viss bygds samhörighet.

Slutligen har den ärade talaren också ansett, att den ändring, som göres genom det nya valsättet och genom valbarhetens utsträckning öfver hela den nya valkretsen, bör vara nog, eftersom den innebär ett relativt lösande af bostadsbandet. Jag vill fästa herrarnas uppmärksamhet på, att om den saken har jag icke uttalat mig. Jag har icke framlagt något yrkande, att Andra kammaren skall uttala sig för en utsträckning af bostads-

Om tillägg till § 19 riksdagsordningen.
(Forts.)

Om tillägg
till § 19
riksdags-
ordningen.
(Forts.)

bandets borttagande. Men jag har opponerat mig emot och icke kunnat lämna oemotsagdt, att utskottet fastslår såsom en princip, att något lösande af detta bostadsband icke bör få ifrågakomma. Jag har opponerat mig emot, att man skall göra detta uttalande omedelbart förrän man inträder i det nya riksdagskicks, som, enligt hvad jag nyss påpekade, kommer att arbeta efter helt och hållet andra valförhållanden. Jag har velat göra gällande, att det är erfarenheten under detta riksdagsskick, som bör vara afgörande, och icke ett opåkalladt uttalande från utskottets sida. Jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Jansson i Djursätra: Enligt den hittills gällande ordningen har bostadsbandet varit fästadt vid de valkretsar, som funnits, det vill säga hvarje valkrets har valt inom sig. Nu har utskottet för sin del ansett, att samma ordning bör följas äfven med afseende på de utvidgade valkretsarna och att bostadsbandet således fortfarande skall vara fästadt vid valkretsen, och i så fall kan man ju säga, att utskottet har skäl för sitt uttalande, att det håller sig på historisk grund.

Nu vilja herrarne borttaga detta uttalande ur utskottets motivering. Men det har icke kunnat påvisas något praktiskt skäl för ett sådant förfarande. Utskottet har för sin del funnit sig bundet af praktiska skäl. Professor Edén anser, att det bör gå bort, därför att det icke bör finnas någon hämsko på den framtida utvecklingen. Man kan mycket väl fatta, att det vore en fördel för vissa grupper af politisk meningsriktning i vårt land, om det icke funnes något bostadsband. Men utskottet har i alla fall ansett, att den politiska friheten bör kunna tillräckligt utvecklas, äfven om bostadsbandet är fästadt vid de nu utvidgade valkretsarna.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag äfven med den motivering utskottet afgifvit.

Herr Edén: Jag kan svara mycket kort på herr Janssons i Djursätra antydan, att bostadsbandets lösande skulle vara till fördel särskildt för vissa politiska meningsriktningar. Jag ber att få erinra att jag för min del uttryckligen utgått från den uppfattning, att detta lösande skulle vara till fördel för alla politiska meningsriktningar, kanske icke minst till fördel för den meningsriktning, som nu är så homogent representerad på västgötabänken, men som väl knappast kommer att för framtiden så förblifva.

Herr Berg i Göteborg: Vid diskussionen inom utskottet uttalade jag min anslutning till den af herr Nilsson i Malmö framställda åsikten angående bostadsbandet. Det är således en försummelse af mig, att jag icke låtit anteckna mig såsom reser-

vant med afseende på motiveringen. Jag har sålunda intet att invända mot ett ogillande af denna motivering särskildt i hvad det rör den punkt, som börjar med orden: »Utskottet hyser nämligen starka betänkligheter» o. s. v. Jag kommer därför att afgifva min röst för det af herr Edén gjorda yrkandet.

*Om tillägg
till § 19
riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

Härmed var öfverläggningen afslutad. I öfverensstämmelse med de därunder gjorda yrkandena framställde herr talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan och vidare på bifall till berörda hemställan med ogillande af utskottets motivering; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl, i anledning hvaraf nu uppsattes, justerades och anslogs följande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med ogillande af dess motivering.

Voteringen utvisade 122 ja mot 80 nej, hvadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 7.

Konstitutionsutskottets härupå föredragna utlåtande nr 11, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse af § 17 i förordningen om landsting den 21 mars 1862, blef af kammaren godkändt.

§ 8.

Vidare föredrogos hvar för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 31, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående användningen af ett anslag till bekostande af elevernas vid blindinstitutet å Tomtebodas ferieresor till och från hemorten, och

nr 32, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående vidtagande af åtgärder för bevarande af Näs slottsruin.

Hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

§ 9.

Ang. löne-
reglering vid
tandläkar-
institutet

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget statsutskottets utlåtande nr 33, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående löneroglering vid tandläkarinstitutet.

I en till Riksdagen aflåten proposition, nr 77, hade Kungl. Maj:t framlagt förslag till löneroglering för tandläkarinstitutet, innefattande, bland annat, ny aflöningsstat, däri beträffande aflöningsförmånerna för de tre hufvudlärarne föreslagits:

	K r o n o r				
	Lön	Tjänstgöringspenningar	Orts-tillägg	Summa	
1 lärare i protésälära och tandreglering...	3,600	1,900	—	5,500	} Efter 5 år kan lönen höjas med 500 kronor och efter 10 år med ytterligare 500 kronor.
1 d:o i tandkirurgi, tillika poliklinikföreståndare	3,300	1,700	—	5,000	
1 d:o i tandfyllningskonst.....	3,000	1,500	—	4,500	

Utskottet hemställde i *mom. a)*, att Riksdagen måtte godkänna den af Kungl. Maj:t föreslagna aflöningsstaten, dock med nedan angifna ändringar i fråga om hufvudlärarnes löneförmåner:

	K r o n o r				
	Lön	Tjänstgöringspenningar	Orts-tillägg	Summa	
1 lärare i protésälära och tandreglering ...	3,500	2,000	—	5,500	} Efter 5 år kan lönen höjas med 500 kronor och efter 10 år med ytterligare 500 kronor.
1 d:o i tandkirurgi, tillika poliklinikföreståndare	3,000	2,000	—	5,000	
1 d:o i tandfyllningskonst.	3,000	1,500	—	4,500	

Efter föredragning af utskottets hemställan yttrade:

Herr Starbäck: Såsom herrarne finna, är ingen reservation fogad till det nu föreliggande utskottsutlåtandet. Då jag emellertid för min del omöjligen kan instämma i utskottets här gjorda hem-

ställan, ehuru jag, på grund af att jag var frånvarande vid detta ärendes behandling inom utskottet, försummat att anteckna mig såsom reservant i denna fråga, ber jag, herr talman, att nu få yttra några ord.

Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle aflöningen för de tre hufvudlärarne vid tandläkareinstitutet utgöra: för läraren i protéslära och tandreglering: lön 3,600 och tjänstgöringspenningar 1,900 kronor; för läraren i tandkirurgi resp. 3,300 och 1,700 kronor, samt för läraren i tandfyllningskonst resp. 3,000 och 1,500 kronor. Nu har utskottet, delvis, efter hvad man kan finna, stödjande sig på löneruleringskommittén, velat sätta lönen för de två sistnämnde lärarne lika, men tjänstgöringspenningarne olika, nämligen lönen till 3,000 kronor och tjänstgöringspenningarne till 2,000 kronor för den ene och 1,500 kronor för den andre, medan för läraren i protés och tandreglering lönen enligt utskottets förslag skulle sättas till 3,500 kronor samt tjänstgöringspenningarne till 2,000 kronor. Detta utskottets förslag grundar sig på ett resonemang, hvilket, det får jag verkligen erkänna, jag icke är i stånd att begripa. Utskottet säger, att tjänstgöringspenningarne böra utgå med olika belopp, därför att de vid tjänstledighet skola komma vikarierna till godo. Då framställer sig den frågan: Hvarför gäller detta icke med afseende å alla tre lärarne, utan endast med afseende å de två, som äro lägst aflönade? Är resonemanget riktigt i det ena fallet, bör det väl äfven vara det i andra fallet, det vill säga med afseende å alla tre lärarne. Därigenom att en del af lönen lägges på tjänstgöringspenningarna, blir ju gifvetvis pensionen mindre.

I saknad af bestämd upplysning om, hvarför utskottet föreslagit ett sådant arrangemang som det nu nämnda, tillåter jag mig, herr talman, att ställa mig på den ståndpunkt, som Kungl. Maj:t här intagit, och yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition i nu förevarande punkt.

Herr Rydén: Det förefinnes en väsentlig skillnad mellan läraren i protés och tandreglering och de två andra här omnämnda lärarne, läraren i tandkirurgi och läraren i tandfyllningskonst, nämligen den skillnaden, att den förre, läraren i protés och tandreglering, är så godt som ständigt bunden af sitt arbete vid tandläkarinstitutet och på grund därpå har mycket ringa möjlighet att genom enskild praktik kunna skaffa sig utfyllnad i sina inkomster, medan däremot de två sistnämnde lärarne, lärarne i tandkirurgi och tandfyllningskonst, icke äro i tillnärmelsevis samma grad så hårdt betungade af arbetet vid tandläkarinstitutet som läraren i protéslära, och följaktligen kunna de förskaffa sig en betydande enskild praktik vid sidan om sin tjänstgöring som lärare. Just med hänsyn till, att lära-

*Ang. löner
reglering vid
tandläkar-
institutet.*

(Forts.)

Ang. löne-
reglering vid
tandläkar-
institutet.
(Forts.)

ren i protés-lära och tandreglering ej kan under sin läraretid förskaffa sig någon afsevärd inkomst genom enskild praktik och följaktligen icke heller kan samla något kapital för att disponera, då han icke längre åtnjuter någon lön, utan i stället har pension, har det syntts utskottet lämpligast att sätta pensionsbeloppet högre för denne lärare än för de båda andra, som under sin tjänstetid kunnat ha en väsentlig enskild praktik och därigenom kanske kunnat lägga af något för ålderdomens dagar. Jag kan icke finna annat än att utskottet gått en klok medelväg mellan Kungl. Maj:ts proposition och löneregleringskommitténs förslag samt därvid träffat just det rätta. De båda lärare, som äro likställda i det afseendet, att de kunna ha enskild praktik vid sidan af sin lärargärning, få en pension å 4,000 kronor, medan däremot den lärare, som icke kan ha en sådan praktik, får en pension å 4,500 kronor.

Jag tycker, som sagdt, att utskottet här funnit den rätta medelvägen och yrkar därför bifall till utskottets nu förevarande hemställan.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Lindström: Herr talman, mina herrar! Då här yrkats bifall till Kungl. Maj:ts förslag, har jag begärt ordet för att stödja detta yrkande.

Jag vill då först och främst gentemot utskottet framhålla, att hänsynen till, hururida de med en tjänst förenade tjänstgöringspenningarna äro tillräckliga för en eventuell vikaries aflönande eller ej, torde icke här få spela någon roll. Det har visserligen varit det förr rådande betraktelsesättet, att tjänstgöringspenningarna skulle vara så tillmätta, att man med dem kunde aflöna vikarie, men denna princip har man numera, då det gäller undervisningsanstalter alldeles frångått så godt som öfver hela linjen. Huru man än i detta fall bestämmer tjänstgöringspenningarna, vare sig i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag eller i enlighet med utskottets förslag, behöfs likväl en särskild fyllnad i tjänstgöringspenningarna för uppehållande af vikariat.

För det andra vill jag framhålla, att det är en vid alla löneregleringar genomgående, generell regel, att tjänstgöringspenningarne skola stå i ett något så när bestämdt förhållande till lönen eller, som det kan uttryckas på annat sätt, att lönen och pensionen skola stå i visst bestämdt förhållande till aflöningen. Vid alla de löneregleringar, jag varit med om, har det alltid varit så: ju högre aflöning, desto högre lön och desto högre pension. Här har nu utskottet gjort en afvikelse från denna grundsats, i det att utskottet vill bestämma samma lön och samma pension för olika stora aflöningar. Hvad är det då, som motiverar detta? Jo, det är, säger utskottet, hänsynen till, att de lärare, hvarom här är fråga, kunna ha extra för-

tjänst. Ja, mina herrar, skulle man vid alla löneregleringar, som Riksdagen haft att besluta om, ha vid tillmätande af löner och pensioner tagit hänsyn till, huruvida vederbörande kunde ha extra förtjänst eller ej, skulle man ha fått en profkarta på aflöningsförhållanden, som det icke varit möjligt att öfverskåda. Om jag t. ex. tar Karolinska institutet, så ha ju samtliga professorer därstädes lika stor lön och följaktligen lika stor pension, oaktadt många af dem ha extra inkomster, som uppgå till många gånger det belopp, som de nu ifrågavarande befattningshafvarne skulle få i lön. Jag anser således, att utskottet icke haft tillräckliga skäl för att nu frångå den grundsatsen, att aflöningen och lönen skola stå i ett visst förhållande till hvarandra. För öfrigt vill jag säga herrarne, att dessa lärare, hvarom nu är fråga, icke ha det så fett. Enligt hvad som för mig uppgifvits, lär den extrainkomst, som de kunna förskaffa sig, äfven under den tid, då de äro riktigt arbetsföra, icke uppgå till mer än omkring 3,000 kronor.

För det tredje vill jag säga, att man måste se denna fråga ur något högre synpunkt. Dessa lärare vid tandläkareinstitutet ha icke blott till uppgift att lära tandläkarekandidaterna att att taga ut tänder och laga dåliga sådana, utan de ha äfven en annan uppgift; de skola nämligen, så att säga, bilda centralpunkten för den odontologiska vetenskapen här i landet. Det är med tandsjukdomarne liksom med andra sjukdomar så, att man nu för tiden kommit under fund med, att man icke endast skall hjälpa, när tänderna bli dåliga, utan framför allt söka förebygga att de bli dåliga. De undersökningar, som man gjort beträffande tandsjukdomarne hos vårt folk, ingifva de allvarligaste farhågor för framtiden. Det har gått så långt, att man påstått, att tandrötesymptomet, såsom det nu framträder, är ett degenerationssymptom. I hvarje fall har tandrötan så stor utbredning, att vi, med hänsyn till dess skadliga inverkan på den fysiska hälsan, böra söka göra hvad vi kunna för att förebygga denna sjukdom. I detta syfte pågår äfven för närvarande en kamp inom åtskilliga germanska länder, och den odontologiska vetenskapen sysslar mycket med detta problem. Mig synes det vara alldeles klart, att det är just lärarne vid tandläkarinstitutet, som skola följa med denna vetenskaps utveckling och vara uppmärksamma på hvad som på detta område åtgöres samt föreslå åtgärder för afhjälpan af detta onda i vårt land. Jag vill därför för min del icke vara med om att tvinga dessa lärare att för sin framtida bärgning alltför mycket syssla med enskild praktik. Det är nog bra, att de ha äfven sådan, men det skall icke vara för mycket, utan jag vill, att de skola få sin aflöning och sin pension så tillmätta, att de kunna följa med den odontologiska vetenskapens utveckling och

*Ang. löne-
reglering vid
tandläkar-
institutet.*

(Forts.)

Ang. löne-
reglering vid
tandläkar-
institutet.
(Forts.)

deltaga i det arbete för tandvårdens förbättrande, som vi energiskt måste taga itu med.

Herr talman! Jag anhåller, att kammaren ville bifalla det af herr Starbäck här framställda yrkandet.

Herr Rydén: Allt det, som herr statsrådet i sitt allmänna resonemang nu yttrade om den betydelse, som lärarne vid tandläkareinstitutet ha, är ju mycket riktigt, men jag förstår icke, hvad det har med den föreliggande saken att skaffa.

Herr statsrådet sade, att man vid uppgörande af lönestater icke får taga någon hänsyn till, om vederbörande ha någon extraförtjänst eller icke. Herr statsrådet har nu föreslagit, att slutaflöningen skulle för läraren i protés och tandreglering utgöra 6,500 kronor, för läraren i tandkirurgi 6,000 kronor samt för läraren i tandfyllningskonst 5,500 kronor. Hvarför har herr statsrådet satt aflönningarna så olika, om icke därför att den förstnämnde af dessa lärare, läraren i protés och tandreglering, icke har någon afsevärd möjlighet att kunna skaffa sig extraförtjänst, medan man däremot beträffande de båda andra lärarne kan, såsom herr statsrådet själf vitsordade, beräkna, att de ha möjlighet att kunna skaffa sig hvardera en extrainkomst å 3,000 kronor.

Jag kan icke finna, att vi behandlat dessa lärare illa. Vi ha ju tillstyrkt alldeles samma lönebelopp, som Kungl. Maj:t föreslagit. Om man sammanräknar hvad dessa lärare ha i slutaflöning och den extraförtjänst, som de kunna beräknas ha, så får läraren i tandkirurgi en sammanlagd inkomst af 9,000 kronor och läraren i tandfyllningskonst 8,500 kronor, och jag vill erinra om, att en professorslön är 8,100 kronor. Jag kan icke alls vara med om att erkänna, att vi i detta fall varit på något sätt njujga, utan tvärtom tycker jag, att herr statsrådet borde kunna medgifva, att statsutskottet här varit synnerligen välvilligt, då det tillstyrkt allt, som Kungl. Maj:t föreslagit, utom beträffande själfva fördelningen af lön och tjänstgöringspenningar. Det är således den frågan, som det här gäller. Men då lörens storlek är bestämmande för pensionsbeloppet, så komma också till följd af utskottets ändring af Kungl. Maj:ts förslag i fråga om fördelningen af lön och tjänstgöringspenningar utskottets förslag och Kungl. Maj:ts förslag att skilja sig ifrån hvarandra i fråga om just pensionsbeloppens storlek. Sålunda skulle för läraren i protés och tandreglering pensionen enligt Kungl. Maj:ts förslag utgå med 4,600 kronor och enligt utskottets förslag med 4,500 kronor, för läraren i tandkirurgi med resp. 4,300 och 4,000 kronor samt för läraren i tandfyllningskonst med 4,000 kronor enligt såväl Kungl. Maj:ts som utskottets förslag. Vi ha på vederbörande afdelning inom utskottet ägnat denna sak en mycket grundlig uppmärksamhet, och jag för min del har kommit till

den bestämda uppfattningen, att därest Kungl. Maj:ts förslag antages, sker icke full rättvisa mellan de två sistnämnda lärarne, och att ifall löneregleringskommitténs förslag antages, sker icke full rättvisa mot läraren i protés och tandreglering, enär då pensionerna för samtliga dessa lärare skulle blifva lika stora. Vi ha inom utskottet gått den vägen, att den lärare, som icke har tillfälle till några extrainkomster, skall få 500 kronor mera i pension än de två andra lärarne, som ha möjlighet till dylik extrainkomst. Jag är öfvertygad om, att därest herr Starbäck varit med i statsutskottet vid behandlingen där af detta ärende och hört de skäl, som då framställdes, hade han nog, såsom vi alla andra inom utskottet, gått med på det förslag, som nu föreligger från utskottets sida, och jag hoppas, att kammaren skall finna dessa skäl tillräckligt starkt tala för bifall till utskottets hemställan.

*Ang. löne-
reglering vid
tandläkar-
institutet.
(Forts.)*

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Lindström: Blott ett par ord. — Den siste ärade talaren frågade, hvarför jag föreslagit olika aflöning för dessa lärare. Jo, det är en mycket enkel sak, herr Rydén! Aflöningen är här satt olika, därför att lärarne i fråga ha olika arbetskvantum. Jag har aldrig bestridt, att man, då en lönereglering skall ske, bör vid tillmätande af aflöningen taga hänsyn till vederbörandes arbetskvantum. Här rörde sig emellertid frågan om, huru själfva fördelningen af aflöningen uti lön och tjänstgöringspenningar skall göras, och jag påstår fortfarande, att den grundsatsen gjorts gällande, att, då inga tvingande skäl att förfara på annat sätt förefinnas, lön och pension skola stå i ett visst förhållande till aflöningen.

Vidare sade den ärade talaren, att han instämde i mitt resonemang angående dessa lärares ställning till den odontologiska vetenskapen och deras betydelse för, om jag så får uttrycka mig, folkhälsan, men han förklarade, att han icke förstod, hvad dessa saker hade med den nu föreliggande frågan att skaffa. Jag vill då endast erinra om, att ju mindre man tvingar dessa lärare till extra arbete, dess mera få de tillfälle att ägna sig åt sin vetenskap och de allmänna uppgifter, som här vänta på dem, nämligen att se till, hvad vi kunna göra för tandrötans undanrödjande.

Jag vill till slut framhålla ännu en omständighet, som utgör ytterligare ett stöd för herr Starbäcks förslag. Det är icke så, att läraren i tandfyllningskonst och läraren i tandkirurgi äro ungefärligen likställda, utan det är att märka, att läraren i kirurgi på samma gång är poliklinikföreståndare, och då poliklinikens verksamhet måste fortgå hela året om med hänsyn till dess klientel, följer däraf, att föreståndaren för denna poliklinik är upptagen äfven under ferierna.

Ang. löne-
reglering vid
tandläkar-
institutet.
(Forts.)

Herr Starbäck: Ja, herr talman, det är ju onödigt att förlänga denna diskussion, och jag skall icke heller blifva mångordig, särskildt som jag i allt väsentligt är förekommen af herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet. Jag anser mig dock böra understryka hvad han i slutet af sitt anförande nämnde därom, att läraren i tandkirurgi är upptagen hela året om just på grund af sitt föreståndarskap för polikliniken. Han har således en mera ansträngande tjänstgöring än läraren i tandfyllningskonst. Men hvarför skall icke detta visa sig i utskottets förslag? Hvarför skall det icke visa sig i en skillnad mellan pensionsbeloppen för den ene och för den andre?

Jag skulle vilja framställa den frågan till min högt ärade kamrat inom statsutskottet herr Rydén — som är så öfvertygad om, att därest jag varit närvarande i utskottet vid detta ärendes behandling, jag då skulle ha gått med på utskottets förslag —: »Vid hvilka andra lönerogleringar har den principen kommit till synes och fastslagits, att pensionsbeloppen skola sättas lika, äfven om aflöningsförmånerna äro olika? Jag är icke så bevandrad i dessa lönerogleringsfrågor och betänkandena angående desamma som herr Rydén, och det är därför med full förvisning om, att han skall kunna klargöra denna fråga, som jag nu vänder mig till honom. Det skall blifva synnerligen intressant att af honom få svar å min fråga och se, om det motiverar hvad utskottet här på sitt vanliga språk säger: »— — och som följd däraf äfven pensionen bestämmes till högre belopp än för de sistnämnda lärarna, hvilka synas böra hafva sinsemellan lika lön och lika pension.»

Jag ber att få vidhålla mitt yrkande om bifall till Kungl. Maj:ts proposition i nu förevarande punkt.

Herr Rydén: Herr Starbäck frågade här, hvarför det icke visade sig i utskottets förslag, att läraren i tandkirurgi och läraren i tandfyllningskonst hade olika arbetsbörd. Jo, herr Starbäck, den saken visar sig nog i utskottets förslag, nämligen i de slutaflöningar, som där äro föreslagna för dessa lärare. Läraren i tandkirurgi skulle nämligen enligt utskottets förslag få en slutaflöning å 6,000 kronor och läraren i tandfyllningskonst däremot 5,500 kronor. De ha fått dessa olika aflöningar därför att deras arbete anses vara olika betungande.

Herr Starbäck sade sedan, att den principen vore genomgående, att man betalade högre pension till den, som hade högre lön. Ja, den principen gäller nog, men inom vissa gränser. Jag skall be att få anföra ett exempel härpå, hämtadt från en lönestat, som föreligger till behandling just i dag — så att herr Starbäck kan själf följa med i papperen och se, huru det förhåller sig — nämligen den nya lönestaten för landtbruksingenjörerna. Enligt denna stat skulle landtbruksingenjörerna få

en slutaflöning å 5,000 kronor, men det oaktadt ingå däri tjänstgöringspenningarna med endast 500 kronor. Om de allmänna principerna för lönerogleringar skulle ha följts i detta fall, skulle denna aflöningssumma å 5,000 kronor ha uppdelats ungefär så, att 3,500 kronor räknats som lön och 1,500 kronor som tjänstgöringspenningar. Att man här satt tjänstgöringspenningarna till blott 500 kronor är beroende därpå, att landbruksingenjörerna vid sidan om sin tjänstgöring ha en stor enskild praktik, som ger dem en rundlig inkomst, och med hänsyn härtill har man ansett, att tjänstgöringspenningarna icke borde utgå med något större belopp.

Jag ber herrarna observera, att det nu icke är fråga om aflöningskarnas storlek, utan om pensionernas storlek. Jag kan för min del icke finna annat, än att det resonemang, som utskottet här utvecklar, håller fullkomligt streck. Af de tre lärare, som det här gäller, ha två möjlighet att kunna skaffa sig extrainkomst, hvilket däremot icke är fallet med den tredje. De två, som sålunda ha extrainkomst, få 4,000 kronor i pension, medan den tredje, som icke är i tillfälle att skaffa sig extrainkomst, får 4,500 kronor i pension. Jag kan icke finna annat, än att detta är rättvist.

Herr Starbäck: Herr talman! Jag vill endast konstatera, att jag icke i något afseende fått svar på den fråga, som jag här framställde till herr Rydén. Det är fortfarande lika oklart, hvarför man vid denna lilla löneroglering skall frångå den hittills tillämpade principen, att personer, som ha olika aflöningsförmåner, äfven skola ha olika stora pensioner.

Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till Kungl. Maj:ts proposition i denna punkt.

Herr Wallis instämde häruti.

Öfverläggningen förklarades härmed vara afslutad. Efter af herr talmannen gifna propositioner å de därunder framställda yrkandena biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. b)—e).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

§ 10.

Statsutskottets utlåtanden:

nr 34, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter gårdfarihandlanden August Eriksson från Gransjö i Helgums socken, och

Ang. löneroglering vid tandläkarinstitutet.

(Forts.)

nr 35, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för underofficeren af 2:a graden vid maskiniststaten Carl Theodor Samuel Spartan från ådömd ersättningskyldighet, blefvo efter föredragning af kammaren godkända.

§ 11.

Härefter föredrogs bevillningsutskottets memorial, nr 17, i anledning af Andra kammarens återremiss af utskottets memorial nr 15, afgifvet i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut rörande vissa delar af bevillningsutskottets betänkande nr 11, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse af 3, 8, 41 och 58 §§ af förordningen den 18 september 1908 angående stämpelafgiften, dels ock i ämnet väckta motioner.

Kammaren godkände såväl de i utskottets memorial nr 15 föreslagna voteringspropositionerna som hvad utskottet i nämnda memorial i öfrigt hemställt.

§ 12.

Föredrogs hvart för sig jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 49, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af ett till förra mönsterskrifvarbostället Jädra nr 3 och 4 i Uppsala län hörande område,

nr 50, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af en lägenhet från förra kvartermästarbostället Öster Ullälffa nr 3 Norrgården i Östergötlands län, och

nr 51, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af lägenheter från förra löjtnantsbostället Klef nr 1 i Göteborgs och Bohus län.

Hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls af kammaren.

§ 13.

Ang. upplåtande af områden från förra kompanichefsbostället Virke nr 1, 4, 8 och 10 i Malmöhus län.

Till behandling företogs nu jordbruksutskottets utlåtande, nr 52, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af områden från förra kompanichefsbostället Virke nr 1, 4, 8 och 10 i Malmöhus län.

I en till Riksdagen den 18 mars 1910 aflåten, till jordbruksutskottets förberedande granskning hänvisad proposition, nr 110,

hade Kungl. Maj:t under åberopande af bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver jordbruksärenden för samma dag föreslagit Riksdagen medgifva, att två till förra kompaniechefsbostället 1 mantal Virke nr 1, 4, 8 och 10 i Virke socken af Malmöhus län hörande torfskiften finge med i statsrådsprotokollet närmare angifna områden, enligt kungl. kungörelsen den 31 december 1909 angående förändrade grunder för åtgärder i syfte att åt mindre bemedlade och obemedlade bereda tillfälle att förvärfva egnahemslägenheter från vissa kronoegendomar och med iakttagande af de i kungl. brevet till domänstyrelsen samma dag i fråga om tillämpningen af berörda grunder m. m. meddelade närmare bestämmelser, från ifrågavarande egendom gemensamt upplåtas.

*Ang. upp-
låtande af
områden från
förra kom-
paniechef-
bostället Virke
nr 1, 4, 8 och
10 i Malmö-
hus län.
(Forts.)*

Utskottet hemställde, att Kungl. Maj:ts förevarande proposition måtte af Riksdagen bifallas.

Utskottets hemställan upplästes, hvarefter

Herr Thorsson yttrade: Herr talman! Det är endast ett litet ärende, som här föreligger, och jag skall därför icke länge taga kammarens tid i anspråk. Det förefaller i alla fall besynnerligt, att man egentligen vill från ett militieboställe afsöndra en del, som den ifrågavarande, då till densamma icke anmält sig någon köpare, och jordbiten icke är bebyggd, samt Konungens befallningshafvande i länet befarar, att man svårligen skall kunna finna köpare till densamma. Af ärendets behandling förefaller det, som om vederbörande i detta fall tolkat bestämmelserna om afsöndring från kronans domäner på det sättet, att därför att denna jordbit ligger litet olämpligt till för den arrendator, som har militiebostället, skall den försäljas, äfven om det ej är förmånligt för kronan.

I föreliggande fall kan jag icke yttra mig om, hur stor nackdel eller förmån det kan vara för kronan, men å andra sidan synes mig, att, när ingen framställning är gjord af någon att få köpa denna jordbit, och då den fördel kronan skulle vinna på försäljningen är tvifvelaktig, det icke är riktigt att afsöndra den från stället i fråga. Vid behandlingen af det närmast föregående utlåtandet är beslut fattadt om afsöndrande af fyra af de till bostället hörande 7 torplägenheterna, hvaremot man icke har velat afsöndra de tre återstående, bland annat af det anförda skälet, att arrendatorn af bostället skulle ha tillräcklig tillgång på arbetskraft. Sålunda tyckes man öfven vid detta tillfälle mera velat sörja för arrendatorn än för att gifva möjlighet åt de torpare, som bebygga och bebo dessa torp, att komma i besittning af desamma. Jag har en skrifvelse här, som jag erhållit för några dagar sedan, berörande en kronodomän i Malmöhus

*Ang. upp-
låtande af
områden från
förra kom-
panichefs-
bostället Virke
nr 1, 4, 8 och
10 i Malmö-
hus län.*

(Forts.)

län, där det nu ifrågavarande militiebostället Virke är beläget. Uti den skrifvelsen omtalas, att torparna under denna kronodomän vid å bane varande försäljning af lägenheter från domänen begärt att få friköpa sina ställen, men att i ett fall det resolverats, att, därför att det icke finns någon väg upptagen till torpet, torparen icke skulle få köpa detsamma. Detta är dock ganska besynnerligt, ty, vare sig kronan har torpet och brukar det eller en torpare äger det, skall det vara möjligt att komma till torpet. Är det nu så, att kronan använder en privat väg för att öfver privata ägor komma till torpet, bör väl kronan sörja för, att den nye innehafvaren af torpet får samma rätt, som kronan nu har; och är det kronans mark, som omsluter torpet, förefaller det mig synnerligen märkvärdigt, att kronan lägger hinder i vägen för en sin torpare att friköpa sitt torp och befara den väg, som redan nu användes.

Detta ärende berör icke direkt det föredragna utlåtandet, men jag ber att få tillstålla herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet dessa papper längre fram. I alla fall har jag velat anföra detta såsom ett ytterligare exempel på, att ibland gör man så och ibland så, då jordafsöndringar skola ske. Jag medger, att det är en liten jordlapp, den nu föreslagna afsöndringen gäller, som i och för sig icke har någon betydelse, men jag tycker det vara principiellt oriktigt att vilja stycka ifrån ett kronohemman en sådan här liten jordbit utan att veta, om den ens skall finna någon köpare. På denna grund ber jag, herr talman, att få yrka afslag å utskottets hemställan och Kungl. Maj:ts proposition.

Vidare anförde

Grefve R. Hamilton: Herr talman! Jag beklagar verkligen, att den torpare från Malmöhus län, som herr Thorsson omtalade, icke fått tillfälle att köpa sitt torp, men detta är naturligtvis ej beroende på något jordbruksutskottets afstyrkande eller tillstyrkande af framställningen i fråga, eftersom detta spörsmål naturligtvis aldrig varit under ompröfning inom utskottet.

Jag ber däremot att få taga afstånd från den princip, herr Thorsson tycks kämpa för, nämligen att man icke skulle få lof att från stats domäner afsätta någon jord till försäljning, utan att köpare anmäla sig i förväg. Tyvärr är det så ställt, att i allmänhet beslut om afsöndring af jord från statsdomäner fattas tre à fyra år i förväg. Det är kanske detta tillvägagående, som utgör det starkaste hindret för att få domänerna sålda. Den värdering, som skedde t. ex. förliden höst, gällde arrenden som upphöra 1913, sålunda 4 eller 3½ år därefter. Nu vill herr Thorsson, att de, som skola köpa af jordbruksdomänerna, skola 3½ år förut besluta sig för, huruvida de vilja göra det eller

icke. I allmänhet när det är arbetare, som vilja skaffa sig eget hem, tänka de icke som så: Om 3 1/2 år framåt vill jag ha ett eget hem — spekulanterna på sådana lägenheter äro personer, som samlat ett litet kapital och vilja gifva sig, och som därför vilja ha en egendom så fort som möjligt, inom ett halfår t. ex. För dem är det då bättre att söka sig en egendom på annat håll och icke bry sig om statens domäner. Detta förefaller mig vara ett fullständigt fel i förfaringssättet rörande försäljning af statsdomäner, och det vore vida bättre, om man till försäljning afsatte större delar än nu sker, äfven om köpare icke funnes för tillfället, ty köpare skulle sannolikt anmäla sig inom de 3 1/2 årens utgång.

Jag ber därför, herr talman, att få taga afstånd från den princip, herr Thorsson tycks kämpa för, samt att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Andersson i Skifarp: Herr talman! Jag skall endast be att få lämna en liten upplysning om de torplägenheter i Malmöhus län, hvilka herr Thorsson omnämnde. Att torparen i fråga icke kunde få köpa den jord, han önskade, berodde på följande omständigheter. Förhållandet är nämligen det, att när domänintendenten var ute och förrättade uppskattning, så visade det sig, att det låg några torp i utkanten af egendomen, och dessa blefvo allesamman föreslagna till försäljning, men så var det två, som lågo midt i en skogsmark, det ena vid vägen visserligen, det andra långt borta från stora vägen, men båda intill eller i en till egendomen hörande men rätt långt från densamma belägen skog. Dessa torp inne i skogen ansågo uppskattningsmännen det vara mycket olämpligt att öfverlämna till en enskild person. Jag vill nämna, att Riksdagen hyst samma uppfattning i fråga om vissa torp med liknande belägenhet uppe i Norrland. Det är nämligen icke alltid lämpligt att ha en enskild person sittande på ett hemman med full äganderätt midt inne i en kronan tillhörig skog. Det är många förhållanden, som härvid inverka.

Detta var anledningen till, att uppskattningsmännen icke kunde vara med om att föreslå detta inne i skogen belägna torp till försäljning.

Herr Thorsson: Herr talman! Frågan om den här jordbiten är ju bara en liten fråga, men jag kan icke neka till, att det delvis är en stor principiell fråga detta, att kronoegendomar utskiftas och försäljas rent af i onödan. Ty det är väl först när köpare uppenbara sig, som man skall beträda denna väg, att stycka sönder kronojordar och sälja dem. Det fall jag relaterade med den torpare, som för vägfrågan förvägrades lösa sitt torp, faller mycket dåligt samman med resonemanget om, att

*Ang. upp-
låtande af
områden från
förra kom-
panichefs-
bostället Virke
nr 1, 4, 8 och
10 i Malmö-
hus län.
(Forts.)*

Ang. upplåtande af områden från förra kompanichefsbostället Virke nr 1, 4, 8 och 10 i Malmöhus län.
(Forts.)

man vill skaffa *tryggad äganderätt* till dessa små jordlappar; det där torpet jag nämnde ligger något olägligt till, upplyste herr Andersson från Skifarp, därför vill man icke upplåta detta med äganderätt utan fortfarande behålla arrenderätten. Jag för min del, som mest håller på besittningsrätten, det vill säga garanterad besittningsrätt till dessa kronojordar, har naturligtvis ingenting att erinra mot principen, att man vill sälja så litet som möjligt, och särskildt i detta fall förefaller det mig, att ärendet ligger så till, att det är klokt, om kronan behåller denna jordbit.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad, gaf herr talmannen propositioner å de därunder framställda yrkandena, hvarvid kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 14.

Efter föredragning af jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 53, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af en lägenhet från förra trumpetarbostället Ljuna nr 1 Stora Mellangården i Östergötlands län, och

nr 54, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af områden från förra trumpetarboställena Rällinge nr 1 och 2 jämte Rällinge nr 3, en utjord, i Södermanlands län,

biföll kammaren hvad utskottet hemställt.

§ 15.

Ang. ny af löningsstat för statens landbruksingenjörer m. fl.

Vidare förelåg till afgörande jordbruksutskottets utlåtande, nr 55, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående ny aflöningsstat för statens landbruksingenjörer, extra landbruksingenjörer och landbruksstipendiater.

Mom. a).

I enlighet med Kungl. Maj:ts framställning hade utskottet föreslagit Riksdagen att godkänna följande aflöningsstat för statens landbruksingenjörer, extra landbruksingenjörer och landbruksstipendiater:

	K r o n o r					Summa
	Lön	Tjänstgöringspenningar	Orts-tillägg	Arfvo-den	Summa	
1 landbruksingenjör i Stockholms län.....	3,000	500	400	—	3,900	} Efter 5 år kan lönen höjas med 500 kronor, efter 10 år med ytterligare 500 kronor och efter 15 år med ytterligare 500 kronor.
1 landbruksingenjör ...	3,000	500	—	—	3,500	
20 landbruksingenjörer	60,000	10,000	—	—	70,000	
1 extra landbruksingenjör.....	—	—	—	3,000	3,000	
2 extra landbruksingenjörer.....	—	—	—	6,000	6,000	
1 landbruksstipendiat..	—	—	—	1,800	1,800	
2 landbruksstipendiater.....	—	—	—	3,600	3,600	
Summa	—	—	—	—	91,800	

Ang. ny aflöningsstat för statens landbruksingenjörer m. fl.
(Forts.)

Ann. 1. Ortstillägget för landbruksingenjören i Stockholms län utgår endast, för så vidt landbruksingenjörens stationeringsort utgör Stockholms stad.

Ann. 2. För landbruksingenjör skall högsta pensionsunderlaget utgöra 4,000 kronor.

Sedan utskottets hemställan i förevarande moment föredragits, yttrade

Herr Rydén: Herr talman, mina herrar! Mot utskottet, som i detta fall är enhälligt, är det naturligtvis djärft att taga till orda, och jag skulle icke hafva vågat att här begära ordet, om det icke varit så, att jag anser, att, ifall kammaren bifaller Kungl. Maj:ts förslag, kammaren kommer att handla i strid med de allmänna grundsatser, som Andra kammaren och Riksdagen under de senare åren följt i fråga om lönerogleringar.

Här föreslår nu Kungl. Maj:t för landbruksingenjörerna utanför Stockholm en aflönning af 3,500 kronor med tre ålders-tillägg à 500 kronor, d. v. s. en slutlön af 5,000 kronor. Af den utredning, som lönerogleringskommittén har verkställt, och som till det allra mesta återfinnes i Kungl. Maj:ts proposition, framgår, att den årliga inkomst, som landbruksingenjörerna hafva på grund af sin tjänst — d. v. s. utöfver aflönningen på stat samt fränseedt inkomster i form af dagtraktamenten, reseersättningar och dylikt, utan den faktiska inkomst, som de hafva enligt den taxa, som följes vid deras förrättningar — uppgår i genomsnitt till 4,000 kronor och i ett fall ända till 8,000 kronor. Sålunda, om vi utgå ifrån denna genomsnittssiffra 4,000 kronor och Kungl. Maj:t så föreslår en fast slutlön af 5,000 kronor, så komma vi till en slutlön för landbruksingenjörerna af i genomsnitt 9,000 kronor. Detta är långt utöfver, hvad Riksdagen i andra fall tillmätt för tjänstemän med motsvarande kompetens

*Ang. ny af
löningsstat
för statens
landtbruks-
ingenjörer
m. fl.*

(Forts.)

och tjänstemannaställning. Närmast skulle väl landtbruksingenjörerna kunna jämföras med tredje gradens tjänstemän; men tredje gradens tjänstemän utanför Stockholm åtnjuta en slutaflöning af 8,100 kronor. För dessa landtbruksingenjörer skulle nu regleras en genomsnitts-slutaflöning af 9,000 kronor, hvarjämte i många fall lönebeloppet kan stiga betydligt därutöfver.

Jag vill också tillägga, att i fråga om dessa 4,000 kronor i genomsnittsinkomster utöfver lönen är att märka, att uppgifterna om dessa löneinkomster äro lämnade af landtbruksingenjörerna själfva till löneregeringskommittén. Man kan alltså icke antaga, att de på något sätt räknat med för låga inkomstbelopp. Om dessa inkomster möjligen i verkligheten skulle vara större, därom vågar jag icke göra någon som helst antydning; men jag vågar bestämdt antaga, att landtbruksingenjörernas verkliga inkomster af ifrågavarande slag icke äro lägre än dessa af dem själfva uppgifna 4,000 kronor.

Om herrarna i denna förskräckliga brådska hunnit att läsa löneregeringskommitténs betänkande, så hafva herrarna funnit, att löneregeringskommittén, som annars ställt sig synnerligen välvillig mot den kår, som här är i fråga, icke har ansett sig kunna tillstyrka, att aflöningen för dessa landtbruksingenjörer skulle sättas så väsentligt högre än hvad den satts för tjänstemän i motsvarande ställning i öfrigt. Löneregeringskommittén har därför föreslagit, att landtbruksingenjörerna skulle få samma löneförmåner å stat som registratorn i justitierevisionen, eller 3,500 kronors aflöning, men endast två ålderstillägg på 500 kronor, medan Kungl. Maj:t däremot höjt detta till tre ålderstillägg på 500 kronor. Jag tror, att löneregeringskommittén, hvilken här, liksom i allmänhet, med säkerhet har ägnat den föreliggande frågan en synnerligen ingående och grundlig pröfning, i detta fall har den riktiga synen på saken; och jag förvånar mig, att från jordbruksutskottets sida icke framkommit någon enda reservation mot den höjning af dessa lönebelopp, som Kungl. Maj:t föreslagit. Jag är också öfvertygad, att hade dessa frågor som förr i tiden legat under statsutskottet, så att ett och samma utskott, som har med andra löneregeringar att göra, också hade handlagt denna fråga, så skulle med säkerhet hafva framkommit ett sådant yrkande, att likformighet och liknande principer hade blifvit iakttagna äfven i detta fall.

Det är som sagt, herr talman, djärfvt att opponera sig mot ett enhälligt utskott; men faktum är, att, om Riksdagen bifaller detta förslag, Riksdagen därmed begår en afvikelse från de grundsatser, som den plägar följa; och därför vågar jag, trots utsiktslösheten, yrka, det kammaren ville besluta, att den punkt i aflöningsstaten, som handlar om ålderstillägg, måtte få följande lydelse: »Efter 5 år kan lönen höjas med 500 kronor och efter 10 år med ytterligare 500 kronor».

Om detta mitt förslag skulle bifallas, komme det att medföra en liten ändring i villkoren och bestämmelserna för aflöningsförmånernas åtnjutande, hvilken ändring jag i så fall skall tillåta mig att föreslå, då vi komma till den punkten.

Jag ber sålunda, herr talman, att få framställa ofvan angifna yrkande.

Ang. ny aflöningsstat för statens landbruksingenjörer m. fl.
(Forts.)

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet Nylander: Herr talman, mina herrar! Frågan om reglering af landbruksingenjörernas löner har redan länge varit på tal och stått på dagordningen. Det är omkring 36 år sedan de nuvarande löneförmånerna för dessa tjänstemän bestämdes; och gifvet är därför, att dessa löner ingalunda kunna sägas vara afpassade efter nu rådande förhållanden.

Hvad som nu särskildt påkallar en reglering af dessa löner är den omständigheten, att genom den nya landtmäteritaxan landbruksingenjörernas inkomster nedbringats med högst afsevärda belopp, i den kungl. propositionen beräknade till i medeltal 1,200 kronor, men enligt en inom landbruksstyrelsen sedermera företagen granskning af de lämnade uppgifterna beräknade till ej mindre än 1,450 kronor årligen. Detta är en omständighet, som den föregående ärade talaren icke alls omnämnde eller tog i betraktande, då han angaf landbruksingenjörernas medelinkomst af sin tjänst.

Vid uppgörandet af nu föreliggande löneregleringsförslag har Kungl. Maj:t, såsom naturligt är, tagit den största möjliga hänsyn till hvad den högt aktade löneregleringskommittén i ärendet anfört; och jag kan försäkra herrarna, att det icke varit utan starka skäl, som jag ansett mig böra, beträffande det tredje ålderstillägget, något afvika från kommitténs förslag. Att märka är, att landbruksingenjörerna redan nu hafva tre ålderstillägg. Detta tredje ålderstillägg är det, som kommittén nu vill taga bort; och såsom skäl härför har kommittén endast anfört, att »landbruksingenjörer icke sällan efter någon tids tjänstgöring inom distrikt med mindre inkomstmöjligheter beviljas transport till annat distrikt, som lämnar landbruksingenjören tillfälle att förskaffa sig högre inkomster».

Gentemot detta vill jag framhålla, att dylik förflyttning mycket sällan äger rum. Bland rikets 22 ordinarie landbruksingenjörer ha endast 7 erhållit transport och ingen af dessa mer än en gång. Därtill kommer, att det hufvudsakligen varit de yngsta, som sökt och erhållit dylik transport, och att endast i sällsynta undantagsfall detta inträffat med de äldre och då i regel af helt andra skäl än önskan att inom mera kräfvande distrikt erhålla tillfälle till ökad arbetsförtjänst. Den omordade transporten synes mig sålunda ingalunda kunna ersätta ett 3:dje ålderstillägg.

*Ang. ny af
löningsstat
för statens
landtbruks-
ingenjörer
m. fl.*

(Forts.)

Af den tabell, som jag åberopat i mitt anförande till statsrådsprotokollet, innehållande en jämförelse mellan landtbruksingenjörernas nuvarande och blifvande löneförmåner, framgår oförtydligt, att borttagandet af det tredje ålderstillägget skulle minska landtbruksingenjörernas i fjärde lönegraden inkomster med 780 kronor eller, om man följer den senare uppgjorda beräkningen, med 1,030 kronor. Denna i sig själf högst afsevärda minskning skulle bli så mycket mera kännbar för dessa landtbruksingenjörer, som den komme att drabba dem vid en tidpunkt, då de efter mångårigt sträfsamt arbete icke torde kunna påräkna samma förtjänst af förrättningar som under tidigare tjänstår. Jag kan under sådana förhållanden icke anse det tillrådigt att borttaga detta tredje ålderstillägg.

Ett annat skäl, som blifvit anfördt för borttagandet af tredje ålderstillägget, är det, att pensionen skulle bli för hög. Nu har emellertid i propositionen föreslagits, att pensionsunderlaget skulle fixeras till maximum 4,000 kronor, och tredje ålderstillägget kommer alltså icke att ha något inflytande på pensionsbeloppets storlek. Det synes mig därför, som om ej heller från denna synpunkt det skulle kunna finnas något som helst skäl för borttagandet af detta tredje ålderstillägg.

Herr Rydén anförde särskildt, att den inkomst af förrättningar, som landtbruksingenjörerna haft under de senare åren, skulle hafva varit synnerligen stor och uppgått till omkring 4,000 kronor årligen. Af lönerogleringskommitténs uppgifter framgår, att denna inkomst af förrättningar under treårsperioden 1906—1908 uppgått till i medeltal 3,800 kronor pr år. Härifrån måste dock dragas den genom förändringen i landtmäriteritaxan ofvan beräknade inkomstminskningen, minst 1,200 kronor. Då återstår ett belopp af endast 2,600 kronor. Om härtill lägges den föreslagna lönen, 3,500 kronor, skulle deras aflöning sålunda uppgå till sammanlagdt 6,100 kronor, och det synes mig, som om detta icke vore ett alltför rundligt belopp.

På grund af hvad jag nu har anfördt, ber jag, herr talman, att få vördsamt hemställa om kammarens benägna bifall till Kungl. Maj:ts proposition, som enhälligt tillstyrkts af jordbruksutskottet.

Herr Söderberg i Hobbarn: Herr talman, mina herrar: Då jordbruksutskottet enhälligt tillstyrkt Kungl. Maj:ts proposition, trodde jag icke, att här skulle uppstå någon diskussion i frågan, men de synpunkter, som af herr Rydén blifvit framhållna, ansåg jag vid genomläsandet af den kungl. propositionen vara väl värda att tagas i beaktande. När herr Rydén nyss hade ordet, tänkte jag också på en sak, som nu af herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet blifvit framhållen, nämligen den, att på grund af den nya landtmäriteritaxan landtbruksingen-

jörernas inkomster för rena landtmäteriförrättningar komma att åtskilligt nedgå, och för denna minskning i inkomster böra de väl ha någon ersättning. Emellertid anser äfven jag, att deras löneinkomster i förhållande till andra tjänstemäns i liknande ställning fortfarande äro ganska rundligt tilltagna.

En annan sak, som jag också fäst mig vid, är det för landbruksingenjören i Stockholms län föreslagna dyrortstillägget, i händelse han bor i Stockholm. Detta tillägg kan jag icke finna väl motiveradt. Jag förstår icke, hvarför denne landbruksingenjör ovillkorligen skall bo i detta dyra Stockholm, när kommunikationerna äro så lätta och när Stockholms län är ett af de allra minsta länen i vårt land; jag tycker därför, att man åtminstone bort kunna nöja sig med att låta det bli hans ensak att afgöra, huruvida han föredroge att bo i Stockholm eller på någon plats inom länet. Jag för min del anser således, att man bör kunna utesluta detta dyrortstillägg på 400 kronor, som skulle utgå till landbruksingenjören i Stockholms län, därest han bor i Stockholm.

Trots de af herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet gjorda erinringarna om de minskade inkomsterna, anser jag likväl, att de af herr Rydén framförda motiven för borttagandet af det tredje ålderstillägget äro väl grundade, och jag ber därför att få instämma i hans yrkande och vill därjämte för egen del framställa det yrkandet, att dessa 400 kronor i ortstillägg för landbruksingenjören i Stockholms län, i händelse han skulle bo i Stockholm, likaledes måtte bortfalla.

Herr Lundell: Herr talman, mina herrar! Det är otvifvelaktigt, att dessa landbruksingenjörers löner komma att uppgå till ganska betydande belopp, om man bifaller utskottets förvarande hemställan. Inom afdelningen yrkade jag bifall till löneregleringskommitténs förslag i detta stycke, men det visades då alldeles klart, att landbruksingenjörerna med detta förslag komme att få en lägre inkomst än de förut ha, och det är ju högst ovanligt, att man vid löneregleringar går till väga så, att man nedsätter lönerna, utan det vanliga är, som bekant, att det blir förhöjningar. Orsaken till att en minskning i landbruksingenjörernas inkomster inträder, ifall vi här bifalla kommitténs förslag, är att söka däri, att landbruksingenjörerna för en hel del af sina förrättningar uppburit ersättning efter den hittills gällande landtmäteritaxan. Denna har, som vi veta, under det senaste året blifvit så ändrad, att ersättningen för dessa förrättningar nedsatts med omkring en tredjedel. Landtmätarne, som förut varit beroende af denna taxa, ha numera fått fast lön, hvilket de förut saknat, och därigenom blifvit ersatta för den inkomstminskning, som blifvit en följd af den nya taxan, men landbruksingenjörerna komma icke i åtnjutande af

*Ang. ny af
löningsstat
för statens
landbruks-
ingenjörer
m. fl.*

(Forts.)

Ang. ny af
löningsstat
för statens
landbruks-
ingenjörer
m. fl.
(Forts.)

någon motsvarande ersättning, så vida de icke här beviljas någon löneförhöjning. Jag tror visserligen, att landtbruksingenjörernas löner kunde vara tillräckliga äfven utan detta tredje ålderstillägg, och i all synnerhet vill jag icke hålla på detta dyrortstillägg för landtbruksingenjören i Stockholms län, hvilket jag anser mycket väl kan gå bort, men, som sagdt, då förhållandena äro sådana, att, därest man icke bifaller hvad utskottet föreslagit, landtbruksingenjörerna skulle komma att få lägre inkomster än de hittills haft, vill jag yrka bifall till utskottets hemställan, mot hvilken jag icke reserverat mig.

Herr Persson i Stallerhult: Herr talman, mina herrar! Jag skall be att få förena mig med herr Rydén i det yrkande, som han här framställt. Jag för min del kan icke se annat än att ett bifall till hans yrkande skulle uppfylla alla rimliga anspråk på de löner, som böra tillerkännas dessa befattningshafvare. Det är möjligt, att, såsom tabellen här angifver, landtbruksingenjörerna genom denna lönereglering skulle få en något minskad inkomst, men det är att märka, att dessa tabeller upptaga den minskning i inkomst, som skulle följa af den nya taxan för ersättning för verkställda förrättningar, till 1,200 kronor, men ännu vet man icke med säkerhet, huru denna taxa kommer att slå ut. Men låt vara, att denna minskning uppgår till 1,200 kronor, så ha väl i alla fall förmånerna äfven efter herr Rydéns förslag ökat rätt betydligt. Den fasta kontanta lönen är höjd, pensionen likaså och därtill står kvar, att de kunna förtjäna ganska afsevärdt på sina förrättningar. Om man lägger till grund för sina beräkningar de uppgifter, som äro lämnade om deras nettobehållning på förrättningar, så komma de upp till ett inkomstbelopp, som är så afsevärdt, att det förefaller, som om man icke borde gå längre än löneregleringskommittén föreslagit och herr Rydén här upptagit i sitt yrkande. Det är väl icke sagdt, att genom de nya löneregleringarne hvarenda tjänsteman skall få högre inkomst, och det lär icke vara svårt att framdraga fall, där löneregleringen medfört betydande minskning i inkomster för åtskilliga tjänstemän. Ja, löneregleringar ha till och med i vissa fall *framkallats* däraf, att åtskilliga tjänstemän haft för stora inkomster efter förut gällande bestämmelser, såsom exempelvis förhållandet var i posten. Jag har det oaktadt icke hört några klagomål öfver dessa löneregleringar, utan man har tagit dem därför, att de inneburit en utjämning, och så tror jag, att man får se saken äfven här. Inom Riksdagen har många gånger på tal om nu ifrågavarande tjänstemäns löneförmåner och deras ersättning för verkställda förrättningar erkänts, att de kommit upp till för hög ersättning för sitt arbete, därför att taxan varit så hög, och vi veta, att landtbruksstyrelsen till och med uttalat, att, då det gällt att besätta före-

dragandeplatser i landbruksstyrelsen, det har mött svårigheter att kunna förmå en skicklig landbruksingenjör att taga en sådan befattning, emedan han då skulle gå miste om de goda förtjänster han uppbar på den lägre plats han beklädde. Nu kan det invändas, att denna sak är afhjälpt genom den löneroglering, som vidtagits beträffande landbruksstyrelsen, hvarvid aflöningen för styrelsens tjänstemän höjts. Men i alla fall står det kvar, att dessa landbruksingenjörer i allmänhet komma upp till högre inkomster än föredragandena i landbruksstyrelsen, och det kan icke vara rätt.

Vidare har det mot hvad kommittén antydt blifvit erinradt, att det finnes platser inom landet, där landbruksingenjörernas inkomster för det af dem utförda arbetet icke uppgå till så stort belopp, att de kunna vara tillfredsställda med den af lönerogleringskommittén föreslagna fasta lönen. Men enligt deras egna uppgifter gäller detta blott en enda plats, och beträffande den saken har kommittén antydt, att den, som innehar denna plats, kan söka transport till en bättre. Häremot kan måhända invändas, att sådana transporter icke plägat förekomma, men den kungl. propositionen påvisar dock, att af 22 tjänstnehafvare hafva 7 sökt och erhållit transport, och det behöfs ju blott, att en enda erhåller transport för att förmånerna skola jämnas ut sig.

Jag tror därför, att det i detta fallet skulle bli en fördelaktig och rättvis roglering för dessa tjänstemän, om kammaren bifölle herr Rydéns yrkande, och jag ber därför att få instämma i detsamma.

Herrar *Andersson* i Skifarp och *Hansson* instämde häruti.

Herr *Söderberg* i Hobbarn: Herr talman! Jag begärde ordet, då herr *Lundell* nyss yttrade sig. Nu har emellertid herr *Persson* i Stallerhult äfven upptagit till bemötande åtskilligt af hvad herr *Lundell* då framhöll. Jag anser dock, att det här i kammaren och i Riksdagen bör upprepade gånger framhållas, att en löneroglering icke ovillkorligen bör innebära detsamma som en *löneförhöjning*. När man af den kungl. propositionen ser, hurusom dessa tjänstemän under nuvarande förhållanden kunna komma upp till löneinkomster, motsvarande dem, som åtnjutas af de högre ämbetsmännen i de centrala ämbetsverken, så tycker jag verkligen, att man åtminstone borde se till, att en utjämning ägde rum, och jag anser för min del, att de synpunkter, som herr *Persson* i Stallerhult framhållit, ha fullt fog för sig.

Jag skall därför, herr talman, fortfarande be att få biträda det yrkande, som är framställt af herr *Rydén*.

Ang. ny af
löningsstat
för statens
landtbruks-
ingenjörer
m. fl.
(Forts.)

Öfverläggningen förklarades härmed vara avslutad. Herr talmannen framställde propositionen på 1:o bifall till utskottets hemställan, 2:o bifall till utskottets hemställan med den af herr Rydén föreslagna ändringen beträffande landtbruksingenjörernas ålderstillägg och 3:o bifall till utskottets hemställan med nämnda ändring samt därjämte med godkännande af herr Söderbergs i Hobborn yrkande, att landtbruksingenjörens i Stockholms län ortstillägg måtte utgå ur staten. Kammaren biföll därvid utskottets hemställan med den af herr Rydén föreslagna ändringen.

Efter föredragning af *mom. b)*, begärdes ordet af

Herr Rydén, som anförde: Herr talman! Det beslut, som kammaren nyss fattat, kräver att en ändring vidtages beträffande de villkor, som finnas upptagna på sidan 8 i betänkandet, midt i andra stycket. Efter orden: »— — — annan statens tjänst eller fullgjort annat offentligt uppdrag,» insattes ett »och», hvarjämte orden »och för tredje förhöjningen efter än ytterligare 5 år likaledes på enahanda villkor» strykas. Sålunda skulle villkoret då komma att få följande lydelse: »att beträffande förhöjning af lönen efter viss tids fortsatt innehafvande af landtbruksingenjörstjänst tidpunkten för första förhöjningen bestämmes att inträda efter fem år, under villkor att innehafvaren under mer än fyra femtedelar af den tjänstetid, som erfordras för att vinna nämnda förhöjning, med godt vitsord bestridt sin egen eller, på grund af förordnande, annan statens tjänst eller fullgjort annat offentligt uppdrag, och för andra förhöjningen efter ytterligare fem år, på samma villkor, under iakttagande, hvad hvar och en af omförmälda löneförhöjningar angår, att den högre aflöningen ej får tillträdas förr än vid början af kalenderåret näst efter det, hvarunder den stadgade tjänsteåldern blifvit uppnådd; börande löntagare därvid tillgodoräknas den tid, som före den nya aflöningsstatens trädande i kraft förflutit från hans tillträde till befattningen.» Jag hemställer om bifall till detta mitt yrkande.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan med den af herr Rydén under öfverläggningen föreslagna ändringen.

Mom. c) och d).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

§ 16.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfördt jordbruksutskottets utlåtande, nr 56, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående lagstiftning i syfte att främja bildandet och beståndet af sockenallmänningar.

Ang. bildandet och beståndet af sockenallmänningar.

Uti en i Andra kammaren väckt, till jordbruksutskottets förberedande behandling öfverlämnad motion, nr 131, hade herr *Jonsson* i Hökhult föreslagit, att Riksdagen behagade besluta i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes snarast möjligt låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till lagbestämmelser i syfte att underlätta och säkerställa anskaffandet af medel till inköp för kommunernas räkning af skogbärande eller för skogskultur tjänlig mark till bildande af sockenallmänningar äfvensom att trygga dessa allmänningars bestånd till kommunernas framtida gagn.

Utskottet hemställde, att herr *Jonssons* i Hökhult ifrågasvarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Efter uppläsandet af utskottets hemställan begärdes ordet af

Herr *Jonsson* i Hökhult, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Såsom af utskottets betänkande framgår, har jag i en motion föreslagit, »att Riksdagen behagade besluta i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes snarast möjligt låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till lagbestämmelser i syfte att underlätta och säkerställa anskaffandet af medel till inköp för kommunernas räkning af skogbärande eller för skogskultur* tjänlig mark till bildande af sockenallmänningar äfvensom att trygga dessa allmänningars bestånd till kommunernas framtida gagn».

Nu har utskottet afstyrkt denna min hemställan på grund däraf, att 1904 års Riksdag aflät en skrifvelse till Kungl. Maj:t i ett liknande syfte. Jag skall därför be att helt kort få angifva skälen till att jag framkommit med min motion.

Ute på landsbygden har befolkningen mer och mer kommit till insikt om skogens stora vikt och betydelse. Intresset för att bevara skogsbeståndet för framtiden har gjort sig gällande i stora delar af vårt land. Så har i Jönköpings län bildats fonder i afsikt att vid lämpligt tillfälle inköpa skogsmark för kommunernas räkning, s. k. sockenallmänningar, och af länets 126 kommuner hafva 90 redan bildat sådana fonder. Men på samma gång som intresset för bildandet af dessa fonder är stort, råder det en viss tvekan, när det gäller att förverkliga planer i detta syfte, just på den grund att vi icke hafva någon lag, som skyddar

Ang. bildandet och beståndet af sockenallmänningar.
(Forts.)

dessas fonder medel från att i framtiden användas för andra ändamål än dem, för hvilka de äro afsedda. Det har därför visat sig vid kommunalstämmorna i åtskilliga församlingar, att intresset visserligen varit stort för åstadkommande af dessa skogsallmänningar, men just på grund af att det icke finnes någon lag, som säkerställer dessa fonder, har man i alla fall afslagit frågan. Åtskilliga protokollsutdrag rörande denna fråga hafva kommit mig tillhanda. Jag skall blott besvara kammaren med att läsa upp ett enda af dessa protokoll. Det är från Eksjö landskommun.

Där heter det i § 4: »Inkom nu de på föregående marsstämma valda kommitterade med sitt utlåtande rörande bildandet af en fond för att i framtiden söka åt kommunen förvärfva en skogsallmänning. Kommitterade, som tillfullo insågo den stora fördel en sådan skogsallmänning skulle tillföra kommunen, ville dock ej för närvarande tillstyrka afsättandet af några medel till en sådan fond, helst då ej några bestämmelser eller lag finnes till skydd för att dessa medel komma att användas till andra ändamål, utan föreslogo att kommunalstämman måtte välja tre personer, som hafva att, om tillfälle yppar sig, inkomma till stämman med förslag till köp af lämplig skogsmark och, om köp kommer till stånd, borde ränta och amortering till det upplånade kapitalet tagas af kommunens andel af brännvinsförsäljningsmedlen. Stämman godkände till alla delar detta kommitterades förslag.» — Härefter valdes tre ledamöter för detta ändamål.

Vidare har jag ett protokoll från Voxtorps kommun, men jag skall icke besvara kammaren med att uppläsa detta. På de platser och i de kommuner, där sådana här fonder redan bildats, råder en stor tvekan, huruvida man skall våga fortsätta på den inslagna vägen, just emedan kommunen icke har någon garanti mot att medlen i framtiden komma att användas till andra ändamål. För att nu söka afhjälpa detta missförhållande har jag framkommit med denna motion, och jag tycker, att det är en ganska viktig fråga. Ty då nu intresse verkligen finnes ute i landsbygden, och detta icke blott i Jönköpings län — ett liknande intresse har nämligen förmärkts i stora delar af vårt land — så anser jag, att vi så fort som möjligt böra få en lag i detta hänseende.

Jag fick för öfrigt nyligen ett bref från Örebro län, från Grytteredes socken, och i det brefvet säger kommunalstämmodröföranden, att kommunen inköpt en skog för 15 år sedan, men att förslag nu hade framkommit inom församlingen om att man skulle sälja en del af denna skogsmark, då skogen nu hade vuxit till. Det var naturligtvis icke lämpligt, men ett dylikt förslag kunde komma fram, just därför att vi sakna lagbestämmelser på detta område. Utskottet erkänner också, att här förefinnes en lucka i lagstiftningen, då det säger: »Som utskottet

sålunda anser det uppenbart, att saknaden af bestämmelser för bildande och bibehållande af gemensamhetsskogar utgör en lucka i vår skogslagstiftning, som snarast möjligt bör fyllas, vill utskottet förorda motionärens förslag om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående utarbetande af förslag till sådana lagbestämmelser».

Ang. bildandet och beståndet af sockenallmänningar.
(Forts.)

Jag beklagar, att Kungl. Maj:t icke haft tid att taga denna fråga under behandling och utreda densamma samt framlägga ett förslag, då 6 år redan hafva förflutit, sedan denna skrifvelse ingick. Men jag hyser den förhoppningen, att Kungl. Maj:t hädanefter skall få mera tid och mera intresse för saken, så att han tager upp frågan och utreder den samt, om möjligt, till nästa års Riksdag inkommer med förslag.

Det är vidare en sak i motiveringen, som jag vill påpeka. Utskottet säger: »Motionären har därjämte föreslagit, att det måtte i lag medgifvas enskilda skogsägare att ställa sin skog under statens kontroll och därvid förordna om dess bibehållande allt framgent i odeladt skick».

Jag kan icke finna, att det af min motion framgår, att jag föreslagit något sådant, som att enskild skogsmark skulle ställas under statens kontroll och att ägarne icke skulle hafva rätt att försälja densamma. Då dessa fonder bildas, är afsikten, att de skola bildas för hela kommunens gemensamma behof, men icke den, att dessa fonder och den skogsmark, som därför skulle inköpas, endast skulle vara till för de jordägandes räkning. Dessa skogsmedel och de skogar, som därför komma att inköpas, skulle således vara gemensamma för hela kommunen, och det kan väl då icke vara lämpligt, att en person, som inflyttar i en kommun och vistas därstädes några år, skulle få bryta ut sin del, utan lämpligare torde väl vara, att denna skogsmark är en kommunens samfällighet. Så har äfven afsikten varit, så vidt jag känner, i de kommuner, där dylika fonder bildats. Sålunda är afsikten med fonden i den kommun, af hvilken jag är medlem, att den afkastning, som dessa skogar en dag komma att lämna, skall användas för kommunens gemensamma behof. Detta skulle således vara en sak för hela kommunen och ett gemensamt intresse för densamma, och då kan det väl icke vara lämpligt att lämna några medlemmar af kommunen rätt att bryta ut någon del af den skogsmark, som i framtiden möjligen kommer att inköpas.

Såsom frågan nu ligger, har jag, herr talman, intet yrkande att göra.

Vidare anförde

Herr Lundell: Det har icke varit af brist på intresse för skogsvården i vårt land, som utskottet kommit till det resultatet, att det icke kunnat förorda någon skrifvelse till Kungl. Maj:t i den

Ang. bildandet och beståndet af sockenallmänningar.

(Forts.)

riktning, som motionären för närvarande har begärt. Skälet därtill är ju det, att alldeles likartade frågor, såsom förut framhållits, redan till följd af en föregående skrifvelse ligga till beredning hos Kungl. Maj:t. Att icke något resultat ännu har visat sig af Riksdagens föregående skrifvelse, kan ju icke skada denna sak, då det, som motionären nu har andragit, äfven kommer att tagas i öfvervägande hos Kungl. Maj:t, då detta ärende skall afgöras.

På grund af hvad sålunda anförts, såväl af utskottet som nu af mig, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Lindhagen: Motionärens föreliggande förslag är en mycket glädjande företeelse, som verkligen enligt min mening bör understödjas, och därför kanske äfven af utskottet bort ännu mera med positiv sympati omfattas. Särskildt vill jag säga, att jag finner den upplysning vara rent af uppseendeväckande, hvilken motionären lämnar i sin motion, och som han äfven under öfverläggningen i kammaren lämnat, att det i kommunerna visat sig så stort intresse — man skulle kunna säga på grund af själfbevaringsdrift — för att afsätta fonder för bildande af sockenallmänningar.

Det är ju för vårt lands ekonomiska framtid, såsom vi alla äro ense om och hvarje dag tala om, af oerhördt stor betydelse, att äfven de enskilda skogarna komma bättre under omvårdnad, än för närvarande är fallet. Det stora genombrottet i den enskilda skogshushållningen skedde år 1903, då det af statsmakterna ändtligen beslöts, att skogen icke fick afverkas så, att återväxten äfventyrades. Men ännu återstår det andra stora steget att taga, nämligen att i möjligaste mån se till, att icke skogen afverkas så, att skogskapitalet äfventyras, utan att detta uppehålls, så att endast den årliga afkastningen uttages. Men detta steg visar sig ofantligt svårt gent emot alla enskilda intressen, som resa sig däremot, och Kungl. Maj:t har ännu aldrig i denna punkt gifvit Riksdagen något direkt initiativ, och hvad Andra kammaren därutinnan då och då beslutit har ej ledt till något.

Det enda, man haft att lita sig till, har varit statsinköp af enskilda skogar, hvarigenom dessa kommit under en mera uthållig skogshushållning. Dessutom har staten uppmuntrat den enskilda skogsvården genom anslag, men därigenom säkerställas icke dessa skogar, utan de kunna sedermera återigen uthuggas. Nu finnes det emellertid ett förslag, nämligen 1904 års riksdags framställning om att uppmuntra det enskilda initiativet, så att, där man ville bilda skogsallmänning för en kommun, det också skulle finnas en lagstiftning, som säkerställde dessa sträfanden. Där är det sålunda åtminstone en punkt, hvaruti Riksdagen varit enstämmig i att ett steg mot bättre tider borde och kunde

tagas. Då verkar det ganska nedslående att se, att, då Riksdagen 1904 skref till Kungl. Maj:t i denna fråga, och äfven framhöll att saken borde ordnas så snart som möjligt, det fått gå så lång tid, utan att man hört något af denna lagstiftning. Den 1 juli 1904 anmälde Riksdagens skrifvelse hos Kungl. Maj:t, hvarvid den, såsom jag sett af diariet, remitterades till landtmäteristyrelsen. Därifrån åter kom ärendet den 23 december 1905, sålunda efter ett och ett halft års hvilat hos landtmäteristyrelsen. Sedan låg saken hos Kungl. Maj:t — jag vet icke, hvad som under tiden gjordes åt densamma — till den 15 november 1907, således under nära två års tid. Sistnämnda dag remitterades saken till kammarkollegium och domänstyrelsen, hvilka verk inkommo med utlåtande den 2 juli 1909, efter att saken sålunda hvilat hos dem i nära ett och ett halft år. För närvarande lär akten vara utlånad till en kommitté, skiftesstadgekommittén. Jag har därför icke kunnat få se densamma, men några vidare åtgärder äro emellertid ännu icke vidtagna. Det är klart, att det icke är lämpligt att så behandla en så brådskande sak som denna, hvilken just afser att tillvarata yppade initiativ, antingen från kommuner eller enskilda personer, hvarpå den siste talaren nämnde exempel och på samma gång utgöra ett första uppslag till detta andra stora steg, som vi en gång förr eller senare måste taga. Det är ju bedröfligt, att icke detta ärende fått röna en snabbare behandling från vederbörande ämbetsverks sida.

I jämförelse härmed är det intressant att se, huru en annan proposition, nämligen om en undersökning rörande skogarnas tillstånd i en viss del af landet, blifvit behandlad. Den var föranledd af en skrifvelse från skogsvårdsstyrelsernas kommission. Detta ärende remitterades till olika ämbetsverk, men man föreskref en skyndsam behandling, hvarför domänstyrelsen, som den 2 april 1909 fick det till sig remitteradt, redan den 13 april samma år, sålunda efter några få dagar, afgaf utlåtande, under det att detta verk i ett och ett halft år dröjt med sitt utlåtande i den fråga, vi nu behandla. Det befinnes sålunda, att, om man blott behärtar, att en fråga är brådskande, dess behandling mycket väl kan påskyndas.

En viss förklaring till dröjsmålet utgör kanske den omständigheten, att det här är fråga om en lagstiftning, hvarför saken icke remitterats till sin rätta målsman, jordbruksdepartementet, utan till justitiedepartementet. Och de särskilda tjänstemännen därstädes, som skola syssla med saken, ha icke så stort intresse för dylika sakfrågor, som ligga helt och hållet vid sidan om juridiken. Saken får därför ligga, och ingen tänker på, att den har en stor uppgift för landet. Detta föranleder därför till en påminnelse om, huru viktigt det är, att hvarje sak får sin rätte målsman inom det departement af regeringen, som verkliga

Ang. bildandet och beståndet af sockenallmänningar.

(Forts.)

Ang. bildandet och beståndet af sockenallmänningar. företräder själfva saken, så att det icke, som nu har skett, går så till, att en sak endast af den formella anledningen, att den rör en lagstiftningsfråga, hänvisas till ett departement, som står främmande för sakens vikt.

(Forts.)

Det är icke så, som motionären tycks tro, att det nuvarande jordbruksutskottet uttalat allt detta, som står här i dess betänkande, utan det är endast ett återgifvande af det utskotts yttrande, som år 1904 behandlade frågan. Jordbruksutskottet har, och detta kan icke förvåna mig, helt formellt sagt, att frågan redan är hos Kungl. Maj:t. Men den långa tid, som gått utan att någonting åtgjorts i saken, och särskildt hvad motionären framhållit, om behofvet af en lagstiftning, tycker jag böra föranleda därtill, att det också bör påpekas för Kungl. Maj:t, att man väntar *snart* besked. Denna fråga har legat så länge hos Kungl. Maj:t, att fullgiltig anledning egentligen finnes för Riksdagen att skriva en gång till med påminnelser. Jag skall emellertid i ärendets nuvarande skick inskränka mig till att yrka bifall till utskottets hemställan men med ett tillägg till motiveringen. Till sista punkten i motiveringen, där det står: »Då förevarande fråga sålunda på grund af framställning från Riksdagen redan gjorts till föremål för Kungl. Maj:ts pröfning, torde den af motionären föreslagna skrivelsen icke vara erforderlig för att förslag i ämnet må komma att af Kungl. Maj:t föreläggas Riksdagen», föreslås tillfogadt följande: »Dock vill Riksdagen härvidlag uttala den förhoppningen, att ett sådant förslag kan vara att om möjligt emotse vid nästkommande års riksdag». Med detta tillägg till motiveringen ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Häruti instämde herrar *Persson* i Tällberg, *Zetterstrand*, *Karlsson* i Fjäl, *Berg* i Munkfors, *Canell*, *Karlsson* i Mo och *Danielsson*.

Grefve R. Hamilton: Herr talmän! Utskottet har svårligen kunnat komma till något annat resultat, än det betänkandet innehåller. Ty utskottet kan naturligtvis icke föreslå Riksdagen att skriva en gång till uti ett ärende, hvarpå Kungl. Maj:ts uppmärksamhet redan blifvit fästad. Jag instämmer i det uttande, som nyss gjorts, nämligen att det är ytterst beklagligt, att en skrivelse, som afgick för sex år sedan, ännu icke blifvit besvarad. Det förefaller mig verkligen, att Kungl. Maj:t kunnat vara en något raskare korrespondent. Det långa dröjsmålet är så mycket mer att beklaga, som intresset i landet för bildande af skogsallmänningar är mycket stort, och just den omständigheten, att någon lagstiftning sådan som motionären åsyftar icke finnes, gör att detta intresse, om icke kväfves, så åtminstone slappas.

Då jag icke har något emot den siste ärade talarens förslag till motivering, ber jag att få instämma i detsamma och uttala mitt beklagande öfver, att Kungl. Maj:t ännu icke vidtagit några åtgärder i afseende på en sådan lagstiftning.

Ang. bildandet och beståndet af sockenallmänningar.

(Forts.)

Herr *Ekman* i Mo gård instämde häruti.

Herr *Kronlund*: Herr talman! Jag har en särskild anledning att instämma med herr *Lindhagen*, och den är, att, då jag för kort tid sedan efterlyste Riksdagens skrifvelse 1904, fann jag, att den hvilade i jordbruksdepartementet. Det svarades mig, att man tänkte invänta norrländska skogsvårdskommitténs betänkande i frågan. Ja, skall man invänta detta betänkande och alla de utlåtanden och dylikt, som komma att afgifvas öfver detsamma, får man nog vänta åtskilliga år till, innan denna fråga blir upptagen till behandling. Jag är af den meningen, att denna fråga kan alldeles fristående behandlas i och för sig. Jag har läst förevarande frågas behandling vid 1904 års riksdag, och det var ganska intressant att få en hel del detaljer af denna fråga, som verkade mycket öfverraskande. Det upplystes bland annat, att vi hafva tjugu millioner hektar skogbärande mark i vårt land, och att af denna areal fyra millioner voro allmänningsskogar, det vill säga ungefär tjugu procent. Se vi nu efter, huru det förhåller sig i Tyskland, finna vi, att detta land har öfver femtio procent allmänna skogar och att vi således i detta afseende äro betydligt på efterkälken.

Denna fråga är ytterst viktig just för skogens bevarande åt framtida släkten. Vi böra komma ihåg att behandla skogen som ett fideikommiss, att lämnas åt framtida släkten, icke endast bibehållet utan äfven förstoradt. De skogar, som samlas i kommuners och myndigheters händer, blifva icke endast ett medel att bevara skogen, utan också för dessa kommuner en skogs-sparbank, ur hvilken kommunerna kunna hämta medel till sina utgifters bestridande.

Af dessa skäl ber jag att få yrka bifall till herr *Lindhagens* förslag.

Härmed var öfverläggningen afslutad. Efter af herr talman gifna propositioner å de därunder framställda yrkandena biföll kammaren utskottets hemställan med det tillägg i motiveringen, som under öfverläggningen föreslagits af herr *Lindhagen*.

§ 17.

Andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 30, i anledning af Första kammarens fattade beslut om skrifvelse

till Konungen i anledning af herr Bergströms motion, nr 28, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående utredning rörande betydelsen af smärre hufvudsakligen i skogsbygder anlagda järnvägar, blef nu föredraget; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 18.

Ang. en pensionskassa för jordägare.

Efter föredragning af Andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 31, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående lagstiftning i syfte att främja uppkomsten af pensionskassa för jordägare, begärdes ordet af

Herr Fornander, som yttrade: Herr talman! Liksom tillföre varit fallet, präglas äfven detta femte tillfälliga utskotts utlåtande af ingående behandling och sakrik belysning af det föreliggande ärendet. Utskottet går därjämte så långt i tillmötesgående mot motionären, att det gillar krafvet på åtgöranden i och för undanröjande af anmärkta olägenheter beträffande undantagen. Utskottet säger nämligen på sidan 10: »I likhet med motionären anser utskottet det vara en angelägenhet af största vikt, att, i den mån undantagsinstitutionen finnes allt mindre lämpa sig för nutida förhållanden, de själfägande jordbrukarna på annat sätt beredas den trygghet till försörjning under ålderdomen, som nämnda institution tidigare på ett i stort sedt tillfredsställande sätt erbjudit». Att detta oaktadt utskottets utlåtande utmynnär i hemställan om, att motionen icke måtte till någon kammarens åtgärd föranleda, härleder sig af, att enligt utskottets förmenande det uppslag till frågans lösning, som innefattas i föreliggande motion, synes, om ock i och för sig beaktansvärdt, i vissa hänseenden lämna rum för befogade anmärkningar. Inledningsvis påpekar nu utskottet, med ledning af den hvar tionde år företagna yrkesräkningen, den officiella jordbruksstatistiken, länsstyrelsernas femårsberättelse och den under ledning af numera professor G. Sundbärg med biträde af doktor Wählin pågående emigrationsutredningen samt den sistnämndes arbeten angående den jordbruksidkande befolkningen i Sverige 1751—1900 och faran af bondeklassens undergräfvande, dels att undantagstagarne minskats samtidigt med att brukningsdelarne alltjämt ökats, dels att vid 1905 års utgång ägdes fastigheter af inhemska aktiebolag i sådan omfattning, att icke mindre än 9,7 % af det totala taxeringsvärdet å dessa fastigheter befunno sig i dylika bolags ägo, dels ock att den omfattande jordspekulationen med därpå följande tätare ombyten i äganderätten samt den utsträckta jordstyckningen träd i stället för hemmanens öfverlåtelse inom släkten, generation efter generation. Allt detta är orsaker, som i viss mån varit bestämmande för utskottets afslagsyrkande.

Hvad angår den omständigheten, att den nutida jordmobileringen i stor utsträckning kastat ut den svenska jorden som en handelsvara på marknaden, så vill jag anmärka att detta är ett missförhållande, som icke blott skall annoteras utan också bör kraftigt motarbetas. Skall detta kunna ske, fordras nog ett återuppväckande hos den nutida bondeklassen af större intresse för jordbruket och starkare känsla för jorden. Medlen härför äro af flera slag, som i detta sammanhang icke kunna beröras. Men ett led i detta sträfvande är, enligt motionärens förmenande, bondepensioneringens införande i stället för undantagen. Utskottet medgifver emellertid, att ett pensioneringssystem, enligt motionärens förslag, skulle förebygga tvist mellan jordägaren och understödstagaren äfvensom under vissa förutsättningar komma att bereda trygghet åt jordägare till visst understöd under ålderdomen, men ställer sedan yrkandet i sådan kritisk belysning, att jag vill låta den åtföljas af några anmärkningar.

*Ang. en
pensionskassa
för jordägare.
(Forts.)*

Äfven om köpeskillingen skulle blifva just så mycket större som det uppskattade värdet af vid köpslutet icke förbehållna undantagsförmåner, kan denna ökade, låt oss säga, skuld, om den inom hypoteksvärdet eller efter annan grund ställes på många års amortering, icke lägga nämnvärdt hinder i vägen för beredande af tillfälle att bereda ökad aflöning åt det i jordbrukets tjänst sysselsatta arbetsfolket.

Betviflandet af lämpligheten att begränsa den ifrågavarande pensioneringen till enbart själfägande jordbrukare synes förfalla inför utskottets eget yttrande: »Tillgängliga statistiska uppgifter utvisa nogsam, hurusom, synnerligast under de senare åren, proportionen mellan själfägande jordbrukare och brukare af andras jord allt mera förskjutes till ägarnes förmån.» För år 1908 brukades af arrendatorer endast 14,8 % af samtliga brukningsdelar.

Huru pass tillfyllestgörande en för jordbruket afsedd ränte- och kapitalförsäkringsanstalt, som oberoende af taxeringsvärdet och innehafd egendom medgäfvit rätt till inbetalning med växlande belopp allt efter råd och lägenhet, skulle bli, framgår redan af den omständigheten, att våra hittills i verksamhet varande ränte- och kapitalförsäkringsanstalter, hvilkas antal nu uppgår till 15, i så försvinnande obetydlig grad anlitas af den samhällsklass, som det här är fråga om. Dessa anstalter hafva precis samma organisation, som utskottet förutsätter, endast att de äro afsedda för alla samhällsklasser. På 1850-, 1860- och 1870-talen, eller de första årtiondena efter denna verksamhets igångsättande, såg det förhoppningsfullt ut, men sedermera är omslaget så märkbart, att man sannolikt icke kan vänta något gynnsamt resultat af detta utskottets förslag. I nämnda anstalter funnos vid 1908 års ingång 224,774 delägare, däraf endast 7,634 lifräntetagare, bland hvilka den egentliga bondeklassen, hvarom

Ang. en
pensionskassa
för jordägare.
(Forts.)

här är fråga, utgör ett mindretal. Visserligen föreligger härom inga officiella siffror, men den, som sedan början af 1870-talet varit i tillfälle att på närmare håll följa rekryteringen af dessa delägare, finner, att ränte- och kapitalförsäkringsanstalterna under årtiondena därefter mer och mer mist känningen med våra bönder. Min erfarenhet grundar sig i detta afseende på förhållandena i ränte- och kapitalförsäkringsanstalten i Stockholm och Växjö ränte- och kapitalförsäkringsanstalt.

Att större anslutning till den eller de blifvande pensionsanstalterna vore att påräkna, om deras organiserande från början omhändertoges af hushållningssällskapen, är mycket tvifvelaktigt, åtminstone innan dessa sällskaps verksamhet kommit att omfattas med större intresse och tillslutning från bondeklassens sida.

Det för utskottet mest afgörande skälet för afslagsyrkandet innefattas dock i detta uttalande: »Utskottet håller emellertid i allt fall före, att, innan åtgärder i nu förevarande hänseende från det allmännas sida vidtagas, resultatet af det sedan några år pågående kommittéarbetet med utredning och afgifvande af förslag rörande allmän ålderdoms- och invaliditetsförsäkring äfvensom af det under sistlidna höst åt särskilda kommitterade uppdragna arbetet med uppgörande af förslag till lag angående understödsföreningar bör afvaktas». Möjligheten af att kommittéarbetet med utredning och afgifvande af förslag rörande allmän ålderdoms- och invaliditetsförsäkring kommer att beröra äfven den samhällsklass, som i motionen åsyftas, kan jag ingalunda förneka, men vill endast uttala den förhoppningen, att greppet måtte ske så djupt in i den till 1,5 miljoner uppgående hemmansägare- och hemmansbrukareklassen, att det af motionären åsyftade ändamålet måtte vinnas, äfvensom att förslag om sådan pensionering kan inför Riksdagen framläggas snarast möjligt.

Med framhållande af dessa synpunkter, som åtminstone kunna finna en plats bredvid utskottets bedömande af frågan, vill jag, herr talman, till sist uttala min tacksamhet för det sakrika, sympatiska och för frågans bedömande intressanta yttrande, hvarmed utskottet beledsagat min motion. Jag har intet yrkande.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 19.

Justerades protokollsutdrag.

§ 20.

Till bordläggning anmäldes:
statsutskottets utlåtanden:

nr 36, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för uppvärmningsanordningar i vissa institutionsbyggnader vid universitetet i Lund,

nr 37, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för anordnande af undervisning i epidemiologi åt medicine kandidater, och

nr 38, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande af medel till lönefyllnad åt vikarien för tjänstledige kassören och bokhållaren hos fångvårdsstyrelsen Walter Engblom;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 57, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af till förra länsmansbostället Eker nr 8 i Örebro län hörande andel i ett soldattorp,

nr 58, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af två till förra länsmansbostället Bossgård nr 3 i Östergötlands län hörande lägenheter,

nr 59, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af vissa områden från kungsgården Räfsnäs nr 1 i Södermanlands län,

nr 60, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning till Mjölby kommun af ett till förra sergeantsbostället Hulje nr 5 Södergården i Östergötlands län hörande område,

nr 61, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af en tomt, hörande till ett invid Jörns järnvägsstation beläget område af kronoparken Västra Jörnsmarken i Västerbottens län, och

nr 62, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse till Sofiahemmet af visst område å kungl. Djurgården;

Andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 34, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:ts angående förläggande af ett fyrskepp vid Ölands södra udde, samt

Andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 35, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:ts angående förbättring af farleden i Öresund genom Flintrännen.

§ 21.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr *Magnusson* i Salstad under 5 dagar fr. o. m. den 18 april
» *Magnusson* i Tumhult » 2 » » » 18 »
» *Canell* » 6 » » » 21 »
» *Lundin* » 2 » » » 18 » och
» *Eriksson* i Bäck » 7 » » » 19 » .

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 2,10 e. m.

In fidem
Per Cronvall.